

Tytti Puuronen

”EBENESERIN LASTENTARHAN LAPSET” MUISTELEVAT

Ebeneserin lastentarhan toiminta 1920–1950 -luvuilla

Varhaiskasvatustieteen

pro gradu -tutkielma

Syksy 2017

Kasvatustieteiden laitos

Jyväskylän yliopisto

Tiivistelmä. Puuronen, Tytti. 2017. ”EBENESERIN LASTENTARHAN LAPSET” MUISTELEVAT. Ebeneserin lastentarhan toiminta 1920–1950-luvuilla. Varhaiskasvatustieteen pro gradu -tutkielma. Kasvatustieteiden laitos. Jyväskylän yliopisto. 73 sivua + liitteet.

Päiväkodeissa ja päivähoidon piirissä toimitaan tiettyjen asiakirjojen ohjaamina, mistä tärkeimpinä mainittakoon varhaiskasvatuslaki ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Jotta voidaan ymmärtää ja tarkastella nykyistä toimintaa varhaiskasvatuksessa, on syytä perehtyä myös varhaiskasvatuksen historiaan ja siihen, mistä toiminta on lähtenyt muotoutumaan, siihen mitä se tänä päivänä on. On tärkeää miettiä kysymystä, miten tähän on tultu ja miksi päiväkodeissa toimitaan tietyillä tavoilla. Tärkeää on myös pohtia sitä, näkyykö tämän päivän toiminnassa samankaltaisuutta verrattuna historiaan.

Tämän tutkimuksen tehtävänä oli selvittää varhaiskasvatuksen ja lastentarhan historiaa maassamme. Tavoitteena oli kuvata Ebeneserin lastentarhan toimintaa 1900-luvun alkupuoliskolla silloisten lastentarhalaisten muistoissa, selvittämällä millaisia toimintaa lastentarhassa oli ja miten nämä toiminnat koettiin.

Tutkimuksen kohderyhmänä olivat 1920–1950-luvuilla lapsina Ebeneserin lastentarhassa olleet nykyiset aikuiset. Tutkimus toteutettiin laadullisella tutkimusotteella, mikä ilmenee niin aineiston laadullisuudessa kuin aineiston analyysissäkin. Aineistona, joka voidaan määritellä muistitietoaineistoksi, oli Ebeneserin lastentarhaa 1920–1950-luvuilla käyneiden henkilöiden litteroidut haastattelut. Aineisto analysoitiin sisällönanalyysin keinoin.

Tutkimus osoitti, että Ebeneserin lastentarhassa oli monipuolista toimintaa, jossa mukana oli hyvin paljon Fröbel -pedagogista ajattelua. Toiminnan taustalla korostui myös kristillisuus. Toimintaan lastentarhassa kuului rutiinit, joista haastatelluilla oli muistoja liittyen päivärytmiin, siisteyteen ja hygieniaan, ruokailuun ja lepoon. Lisäksi lastentarhassa oli erilaista toimintaa sisällä, joka käsitti leikki, laulu- ja satuhetket, askartelut ja kädentaidot sekä työkasvatuksen. Myös toiminta ulkona kuului lastentarhan toimintaan, josta muistettiin ulkoiluvälineet ja ulkoleikit eri vuodenaikoina, työtehtävät sekä karkailut ulkoilusta. Lisäksi muistoja oli retkistä ja juhlista. Haastatellut muistivat ja olivat kokeneet toiminnan yksilöllisesti eri tavoin; pääasiassa muistot ja kokemukset olivat myönteisiä. Haastattelut etenivät vapaasti ja painoutuivat eri tavoilla, joten yleisesti ottaen muistoista ei pystynyt koostamaan yksiselitteistä, yhtenäistä ajatusta toiminnasta. Usein muistamista varjostamassa oli myös unohtaminen.

Asiasanat: varhaiskasvatuksen historia, Ebeneserin lastentarha, lastentarhan toiminta, muistitietotutkimus, muisti, muistelu

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 EBENESERIN HISTORIA	5
2.1 Lastentarha ja lastentarhatyö tulevat Suomeen	5
2.2 Ebeneserkodin synty.....	6
2.3 Kasvatusajattelu Ebeneserissä	8
3 EBENESERIN LASTENTARHAN PEDAGOGIIKKA.....	11
3.1 Ebeneserin lastentarhan kasvatustavoitteet	11
3.2 Toiminnan sisältö	12
3.3 Leikki, askartelu ja käytännön työ Ebeneserin lastentarhan toimintana	13
3.3.1 Leikki	13
3.3.2 Askartelu	14
3.3.3 Käytännön työ	15
4 MUISTAMISESTA MUISTELUUN	16
4.1 Muisti.....	16
4.2 Muistot, muistikuvat ja muistaminen	18
4.3 Muistelu	19
5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	21
5.1 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset	21
5.2 Laadullinen kuvaileva tutkimusote.....	22
5.3 Muistitietotutkimus ja mikrohistoria	23
5.4 Aineisto.....	25
5.5 Aineiston analyysi	26
6 TULOKSET	29
6.1 Rutiinit.....	29
6.1.1 Päivärytmi	29

6.1.2 Siisteys ja hygienia.....	30
6.1.3 Ruokailu	31
6.1.4 Lepo.....	33
6.2 Toiminta sisällä	34
6.2.1 Leikki, laulu- ja satuhetket	34
6.2.2 Askartelut	39
6.2.3 Työtehtävät sisällä.....	42
6.3 Toiminta ulkona.....	45
6.3.1 Ulkoilu.....	45
6.3.2 Ulkoleikkiympäristö ja ulkoleikkivälineet	47
6.3.2 Ulkoleikit eri vuodenaikoina.....	50
6.3.3 Työtehtävät ulkona.....	52
6.4 Retket.....	55
6.5 Juhlat.....	56
7 POHDINTA	60
7.1 Tulosten tarkastelua.....	60
7.2 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus.....	67
7.3 Jatkotutkimushaasteet.....	68
LÄHTEET.....	70
LIITTEET	74
LIITE 1 Ebeneser säätiön sitoumus.....	74
LIITE 2 Haastattelijat ja litteroijat	75

1 JOHDANTO

Lähtökohtana tutkimukseeni oli kiinnostukseni erilaisiin historiallisiin ja yhteiskunnallisiin asioihin. Kiinnostukseni tutkia varhaiskasvatuksen historiaa heräsi keskusteltuani äitini kanssa hänen lapsuusvuosistaan. Tästä heräsi halu ottaa selvää siitä, miten lastentarhat ajautuivat Suomeen ja millaisia toimintatapoja lastentarhassa on ollut 1900-luvun alkupuolella ennen kuin lastentarhat muuttuivat päiväkodeiksi 1970-luvulla.

Tutkimukseni aihe rajautuu erityisesti Ebeneserin lastentarhan toimintaan, jota tutkin Ebeneserin lastentarhassa lapsina 1900-luvun alkupuoliskolla olleiden henkilöiden näkökulmasta, heidän muistojensa kautta. Tavoitteena on selvittää, millaista toimintaa lastentarhassa oli ja miten tämä toiminta koettiin.

Pirkko Niiranen ja Jarmo Kinos (2001, 59) ovat todenneet vuosisadan alussa, että päiväkotien toimintakäytännöistä on jonkin verran tutkimustietoa 1970-luvun alkupuolelta (Hämäläinen 1976), mutta muuten tutkimus lastentarha- ja päiväkotipedagogiikasta puuttuu. Tutkimustilanne on hieman parantunut tästä, mutta tutkimukseni aihetta ei ole aiemmin tutkittu tästä näkökulmasta. Tutkimuksessani selvitän Ebeneserin lastentarhan toimintaa 1920–1950-luvuilla aineistonani Ebeneser-säätiön arkistomateriaali. Lähimpänä oman tutkimukseni aihepiiriä ja osin sitä sivuava, on Jenni Niskasen (2006) samasta laajasta aineistosta tekemä pro gradu-tutkielma ”Muistojen Ebeneser. Lastentarhan merkityksiä 1920–1950 –luvulla”. Tutkielmassaan Niskanen tutki Ebeneserin lastentarhalle annettuja

merkityksiä lapsuuden ja vanhemmuuden näkökulmista. Tässä tutkimuksessa painopiste on eri sen keskittyessä tarkastelemaan toimintamuotoja ja toimintaa tarkemmin ja muistojen värittämiä kokemuksia niistä.

Niskasen (2006) lisäksi tutkimusteemani lähimaastosta olen löytänyt neljä tutkimusta. Paula Eerola-Pennanen kuvasi kulttuurihistorian pro gradu -tutkielmassaan (2004) ”Moni pieni villiintynyt, vallaton veitikka. Sörnäisten kansanlastentarhan lapset ja heidän elinolonsa 1890–1912” aikaa Sörnäisten kansanlastentarhassa ennen Ebeneserkotia ja Ebeneserin lastentarhaa. Eerola-Pennanen analysoi arkistomateriaalin avulla lasten kokemusmaailmaa. (Eerola-Pennanen 2009, 53.) Tämä tutkimus onkin merkittävä oman tutkimukseni kannalta, sillä oma tutkimukseni, sen kohdistuessa 1920–1950 -lukuihin, jatkaa lähes saumattomasti siitä, mihin Eerola-Pennanen tutkimuksensa lopettaa.

Myös Maija Meretniemen (2015) vastikään tekemän tutkimuksen mukaan suomalaisen lastentarhatyön ja varhaiskasvatuksen historiantutkimus on ollut vähäistä. Tutkimus on painottunut ennemminkin laajempiin aatteellisiin, ammatillisiin ja organisatorisiin näkökulmiin. Lastentarhatyö on syntynyt aikakaudella, jolloin suuret aatteet olivat liikkeellä. Suomessa lastentarhatyön historian perustutkimus puuttuu kuitenkin lähes kokonaan, ja Suomi on tässä suhteessa monia muita maita jäljessä. (Meretniemi 2015, 21, 23.)

Meretniemi (2015) tarkasteli väitöstutkimuksessaan ”Hyvä koti ja henkinen äitiys lastentarhatyön esikuvina” aate- ja käsitehistoriallisesti lastentarhanopettajien näkökulmasta suomalaisen lastentarhan periaatteina olleita käsitteitä ”hyvä koti” ja ”henkinen äitiys” aikakaudella noin 1890–1950. Meretniemen tutkimuksessa keskeisenä tutkimusongelmana oli yksityisen ja julkisen jännite lastentarhatoiminnan aatteellisissa lähtökohdissa, toiminnan tavoitteissa sekä lastentarhanopettajien itseymmärryksessä. Tämä tutkimus onkin merkittävä oman tutkimukseni kannalta sen samankaltaisuuden vuoksi. Tutkimukseni aikakausi sijoittuu samalle aikakaudelle, jota Meretniemi tutki. Samoin tutkimukseni käsittelee lastentarhatoimintaa, jota Meretniemi tarkasteli lastentarhanopettajien näkökulmasta. Aineistoissa on myös yhtäläisyyksiä:

Meretniemen tutkimuksessa aineistona käytettiin lastentarhatyön varhaisvaiheiden toimijoiden päiväkirja- ja kirjeaineistoja, koulutusta koskevaa arkistomateriaalia ja koulutuksen toimijoiden haastattelu- ja elämänkerta-aineistoja.

Marjatta Finne (1991) tutki pro gradu –tutkielmassaan lastentarhojen leikkikulttuuria 1920–1960-luvuilla, lähes samana ajanjaksona kuin on oman tutkimukseni ajanjakso. Finne tutki aihetta lastentarhanopettajien näkökulmasta. Finnen tutkimuksessa aineisto kerättiin muisteluhaastatteluin, samoin kuin omassa tutkimuksessani. Myös ajanjakso, jona haastateltavat olivat olleet lastentarhanopettajina ja lapsina, on melko yhtenevä oman tutkimukseni kanssa. Anna-Leena Välimäen (1998) väitöstutkimus lasten päivähoitojärjestelyjen muotoutumisesta 1800–1900-luvuilla suomalaisessa yhteiskunnassa asettaa oman tutkimukseni ajanjakson yhteiskunnan historialliseen jatkumoon samoin kuin Eerola-Pennasen tutkimus. Välimäen tutkimuksessa selvitetään, minkälaisilla akselilla ja merkitysmääritelmillä erityisesti valtio on muovannut päivähoitojärjestelyä lasten varhaiskasvun ympäristönä.

Mutta miksi tämä tutkimus, miksi katsoin tärkeäksi sen tekemisen? Jorma Kalelan (2000, 64) mukaan kaikkea ”historiantutkimusta tarvitaan tekemään maailmaa ymmärrettäväksi”. Kasvatuksen historiaa on tärkeä tutkia, sillä se suhteellistaa asioita ja asettaa nykyhetken ajalliseen jatkumoon. Historian tutkimisella on merkitystä myös tehtäessä näkyväksi hitaasti muuttuvia kulttuurisia ja henkisiä rakenteita. Historiantutkimus antaa myös välineitä esimerkiksi sen tarkasteluun, kuinka aikamme lapsikäsitys tai nykyinen päivähoitojärjestelmämme on syntynyt. Historiatietous auttaa ihmistä myös ajattelemaan ja hahmottamaan sekä itseään että ympäristöään.

Oman tutkimukseni tarkoituksena on tuoda kentälle tietoa lastentarhan toiminnasta sen rantauduttua ja juurruttua Suomeen saksalaisen Friedrich Fröbelin kasvatuserityyksen kautta. Oletan, että tutkimustuloksia voidaan hyödyntää aiemman lastentarhatoiminnan ja nykyisen päiväkotitoiminnan arvioinnissa ja vertailussa - myös hyviä käytäntöjä etsittäessä ja pohdittaessa. Tällä tutkimuksella voi olla annettavaa myös kasvattajien koulutukseen. Koulutuksessa on tarpeen saada ”elävää” tietoa lastentarhatoiminnan

lähtökohdista ja perinteistä, sillä nykyisinkin varhaiskasvatus ammentaa aineksia toimintaansa ainakin osittain varhaiskasvatuksen historiasta. Ajankohtaista tällä hetkellä onkin varhaiskasvatuksen uudelleen arviointi toimintojen, erityisesti pedagogiikan osalta, kun varhaiskasvatuksen ja päivähoitopalvelujen lainsäädännön valmistelu, hallinto ja ohjaus siirtyi vuonna 2013 sosiaali- ja terveysministeriön alaisuudesta opetus- ja kulttuuriministeriön alaisuuteen.

Suomi täyttää 100 vuotta tänä vuonna ja tämän juhluvuoden kunniaksi onkin hienoa ottaa myös tutkimuksen saralla hyppy menneeseen ja tarkastella varhaiskasvatuksen historiaa. Taina Stenberg (2015, 7) tuokin esille, että kun keräämme ja kirjoitamme ikäihmisten tarinoita, saadaan siirrettyä ja säilytettyä kulttuurinen perinne ja pääoma seuraaville sukupolville.

2 EBENESERIN HISTORIA

2.1 Lastentarha ja lastentarhatyö tulevat Suomeen

Lastentarha käsitteenä juontaa juurensa ”varhaiskasvatuksen isän” Friedrich Fröbelin (1782–1852) ajatukseen siitä, että lapset ovat yksilöitä, joita tulee hoitaa ja vaalia kuin kasveja puutarhassa (Meretniemi & Rantala 2007, 15). Maamme lehdistö esitteli Fröbeliä ja hänen lastentarha-aatettaan jo 1850-luvulla. Yhteiskunnassa oli kiinnostuttu kansanopetuksesta, mikä antoi jalansijaa myös pikkulastenkoulujen perustamiselle. (Hänninen & Valli 1986, 52.)

Uno Cygnaeus (1810–1888) tuli tunnetuksi ”Suomen kansakoulun isänä”. Hän oli lisäksi maamme lastentarha-aatteen esitaistelija ja ensimmäinen, joka toteutti Fröbel-pedagogiikkaa Pohjoismaissa. Cygnaeus sisällytti kansakoulua koskeviin edotuksiinsa myös lastentarhan ja lastenseimen. (Hänninen & Valli 1986, 53; Salo 1939, 255.) Cygnaeus teki matkan Saksaan vuonna 1859, jolloin hän tutustui fröbeliläisyyteen vierailen paikallisissa lastentarhoissa ja pikkulastenkouluissa (Salo 1939, 255). Hän tutustui matkallaan myös Luise Fröbelin lastentarhanopettajien valmistuslaitokseen, lastentarhoihin sekä moneen merkittävään Fröbelin aatteiden kannattajaan. Matka herättikin Cygnaeuksen mielenkiinnon fröbeliläisiin lastentarhoihin. (Hänninen & Valli 1986, 53.) Näissä lastentarhoissa Cygnaeuksen teki

vaikutuksen työn ja leikin käyttäminen kasvatukseen unohtamatta omatoimisuuden merkitystä ja lasten yksilöllisiä taipumuksia. (Hänninen & Valli 1986, 53.)

Matkansa jälkeen Cygnaeus luovutti matkakertomuksensa senaatille vuonna 1859 ja sai tehtäväkseen laatia ehdotukset koulutoimen ja opettajakoulutuksen järjestämiseksi. Seuraavana vuonna Cygnaeus luovutti senaatille nämä ehdotukset nimellä ”Ehdotuksia Suomen kansakoulutoimesta”. Tämän seurauksena Jyväskylän seminaarin toiminta alkoi vuonna 1863. Seminaarin yhteyteen Cygnaeus perusti Suomen ensimmäisen lastentarhan lastenseimineen vuonna 1866. (Hänninen & Valli 1986, 54–56.) Tämä lastentarhakokeilu osoittautui myöhemmin palvelevan enemmän opettajankoulutusta, ja lopulta Cygnaeuksen kuoltua lastenseimi lakkautettiin ja lastentarhasta tuli osa harjoituskoulua (Nurmi 1995, 351). Sisko-Liisa Hänninen ja Siiri Valli (1986, 57) toteavatkin, että ajatus lastentarhasta ei saanut vielä Cygnaeuksen aikana tarpeeksi ponnistusvoimaa, mutta siitäkin huolimatta hän oli merkittävä henkilö uudenlaisen pikkulasten kasvatuksen kehittämisessä.

2.2 Ebeneserkodin synty

Siitä mihin Cygnaeus kokeilullaan jäi, lastentarhatyön kehittämistä Suomessa jatkoivat Hanna Rothman sekä Elisabeth Alander. Rothman ja Alander opiskelivat 1880-1890-luvuilla Berliinissä lastentarhanopettajia valmistavassa laitoksessa, Pestalozzi-Fröbel-Hausissa, jossa toimitettiin Fröbelin pedagogisten periaatteiden mukaisesti. (Meretniemi & Rantala 2007, 15.)

Lastentarhatoiminta Suomessa alkoi Rothmanin aloitteesta, kun hän perusti matkalta palattuaan vuonna 1888 Pestalozzi-Fröbel-Hausin mallin mukaisen kansanlastentarhan Helsinkiin. Kun tämä lastentarha oli päässyt hyvään alkuun, perusti Rothman vuonna 1890 Sörnäisten kansanlastentarhan. (Hänninen & Valli 1986, 59.) Kansanlastentarhan toiminta perustui berliiniläisen laitoksen opettamiin aatteisiin sekä Rothmanin omiin ajatuksiin toiminnan suuntaamisesta. Rothmanin toiminta antoi viitteitä sosiaaliseen työorientaatioon ja naisten aseman parantamiseen. Hän peräänkuulutti pienten lasten korkeatasoista kasvatusta ja koulutettuja päteviä opettajia. (Meretniemi 2007, 62.)

Lastentarhatoiminta alkoi laajeta, kun vuonna 1900 perustettiin Eget hem för Sörnäs Folkbarntädgård – Oma koti kansanlastentarhalle -yhdistys. Yhdistyksen päämääränä oli hankkia oma talo lastentarhalle, jossa oli tarkoitus harjoittaa myös lastentarhanopettajien ja lastenhoitajien koulutusta. Talo valmistui 1908, minkä myötä saatiin hyvät puitteet lastentarhalle sekä lastentarhanopettajien koulutustoiminnalle. (Hänninen & Valli 1986, 77, 79.) Sörnäisten kansanlastentarhan toiminta jatkui Ebeneserkodissa vuodesta 1908 alkaen (Hänninen & Valli 1986, 59). Ebeneserkoti oli yhteinen nimitys talossa toimiville laitoksille ja sen tehtävänä oli apua tarvitsevien lasten kasvatustyö sekä lastenhoitajien ja lastentarhanopettajien kouluttaminen (Meretniemi & Rantala 2007, 15).

Ebeneserkodin toiminta alkoi suomen- ja ruotsinkielisillä lastentarhoilla sekä lastenkodin toiminnalla, joka loppui kuitenkin jo vuonna 1913. Avustusten myötä Ebeneserkotiin perustettiin lastentarhojen lisäksi sittemmin myös lastenseimi ja koululaisten päiväkotivuonna 1919. (Hänninen & Valli 1986, 80; Meretniemi & Rantala 2007, 16.) Lastentarhassa toimi 3–6 -vuotiaiden ryhmät, lastenseimessä 3kk–3 -vuotiaiden ryhmä ja koululaisten päiväkotivuonna oli tarkoitettu 7–14 -vuotiaille lapsille. Ebeneserin toimintaan kuului myös 2-vuotinen lastentarhanopettajaseminaari. Lisäksi Ebeneserkodin työmuotoihin kuuluivat kesälasterhat, kesäsiirtolat ja pyhäkoulu. (Hänninen & Valli 1986, 81–84.)

Ebeneserkodin toiminta laajeni, kun sen seminaarin haaraosasto perustettiin Jyväskylään vuonna 1947 ja tämän jälkeen, 1950-luvulla, lastentarhaseminaareja perustettiin myös muihin Suomen kaupunkeihin (Kankare 1997, 13). Rothmanin perustama lastentarha ei ollut Suomessa ainoa, sillä Helsingissä toimi vuoden 1912 lopulla 14 lastentarhanopettajien perustamaa yksityistä kansanlastentarhaa (Hänninen & Valli 1986, 112). Ebeneserkodin erilaiset työmuodot alkoivat vähitellen siirtyä toisiin laitoksiin. Niin myös lastentarhan ja lastenseimen toiminta loppui Ebeneserkodissa 1970-luvun alkupuolella, kun ne yhdistyivät osaksi kaupungin muita varhaiskasvatuslaitoksia. (Hänninen & Valli 1986, 80.)

2.3 Kasvatusajattelu Ebeneserissä

Suomessa lastentarhakasvatuksen pohjana voidaan nähdä olevan kristillinen etiikka sekä Fröbelin kasvatustilfilosofisiin näkemyksiin perustuva lastentarhatoiminta. Fröbel korosti kasvatuksessa lapsen kunnioitusta ja rakastamista ja yksilönä kasvattamista. Lisäksi hänen mukaan lasta tuli kasvattaa osana kokonaisuutta luonnon, ihmisten ja Jumalan yhteydessä. Lasten kanssa lastentarhoissa työskentelevien naisten tuli toimia lapsille henkisinä äiteinä. (Ainasoja 2008, 35.) Lastentarhan Suomeen tuoneilla Rothmanilla ja Alanderilla oli molemmilla vahva uskonnollinen vakaumus, mikä auttoi heitä Fröbelin kasvatustilajattelussa ja ideologiassa esillä olleiden kristillisten elämänarvojen omaksumisessa. Raamatun sana ja opit voidaan nähdä Ebeneserin toiminnan lähtökohtina Fröbelin ajatusten rinnalla. (Meretniemi & Rantala 2007, 16.)

Fröbeliläisessä ajattelussa lapsi nähdään kaiken toiminnan lähtökohtana ja sen vuoksi lapselle tuli tarjota virikkeitä monipuoliseen kehittymiseen (Meretniemi & Rantala 2007, 15). Keskeisimpinä toimintoina Fröbel näki leikin, askartelun ja työtehtävät. Fröbelin ajatusmaailmaan kuului, ettei lapsille tullut antaa mitään valmista, mikä perustuu siihen, että ihminen nähtiin aistimellis-henkisenä olentona. Fröbel piti opetussuunnitelman ja lapsen kehityksen kannalta tärkeänä, että opetus konkretisoitiin yksinkertaisilla opetusvälineillä, jolloin lapsi pystyi soveltamaan oppimaansa sekä luomaan itse uutta toimimalla näillä välineillä itsenäisesti. Fröbel olikin sitä mieltä, että lapsi on ensin itse oma leikkivälineensä löytäessään omat kätensä ja sormensa, mutta pian nämä löydettyään lapsi tarvitsee välineitä, joita voi käsitellä vapaasti. (Helenius 2001, 48–49.) Fröbel havaitsi, että kunnollisista, yksinkertaisista leikkivälineistä oli puutetta. Niinpä hän kehitti leikkivälineet, jotka oli tarkoitettu käytettäväksi kodeissa ja lastentarhoissa. Näitä leikkivälinejärjestelmän leikkivälineitä Fröbel nimitti ”leikkilahjoiksi” (lahjoiksi). (Salminen & Salminen 1986, 65.)

Nämä Fröbelin suunnittelemaat lahjat yhdessä *askartelujen* kanssa muodostavat järjestelmän, jossa syntyy asteittain vaikeutuva, geometrisiin perusmuotoihin perustuva sarja täsmällisine toimintajärjestyksineen. Lahjojen tavoitteena on muun muassa luovuuden, vertailukyvyyn,

johtopäätösten teon, symmetria- ja kauneustajun kehittyminen sekä matemaattisten peruskäsitteiden oppiminen. Ensimmäinen lahja koostuu kuudesta eri värisestä pallosta, joista siirrytään toiseen lahjaan, johon kuuluu pallo, lieriö ja kuutio. Näistä siirrytään eri tavoin jaettuihin kuutioihin, joista muodostuvat rakennuspalikat eli niin kutsutut Fröbel-palikat. (Salminen & Salminen 1986, 66, 68–69.)

Fröbel jakaa leikkivälineet sarjoiksi, joilla on täsmälliset toimintaohjeet. Leikkilahjojen harjoittelun jälkeen on vuorossa kaksiulotteiset asettelulaatat, joilla lapsia ohjataan tekemään erilaisia kuvia, kuvioita ja rakenteita. Tämän jälkeen edetään asettelutikkuihin tai kostutettuihin villalanganpätkiin, jotka toimivat viivan kuvaajina sekä pikkukiviin tai siemeniin, jotka toimivat pisteiden kuvaajina. Näitä viivan ja pisteen kuvaajia käytetään erilaisissa harjoituksissa, joista edetään uusiin toimintamuotoihin hyödyntäen pisteiden yhdistymistä viivaksi, esimerkiksi pistelytöissä ja helmen pujotuksissa. Fröbeliläisyydestä tuttuja askartelumuotoja ovat myös loimet, joista esimerkkinä ovat pujottelumatot sekä taittelutyöt, kuten askarreltu kori. Valmiista muodoista siirrytään yhä eteenpäin materiaaleihin, joilla ei itsessään ole muotoa, kuten veistotyöt ja savityöt. (Helenius 2001, 50–51.)

Askartelujen lopuksi lapset ovat itse oman toimintansa välikappaleita uudella tasolla, jossa on erilaisia piiri-, lattia- ja laululeikkejä. Askartelujen lomassa Fröbel arvosti *vapaata leikkiä* ja *työtehtäviä*, erityisesti luonnossa tapahtuva työnteko oli Fröbelin mielestä arvokasta ja kasvattavaa. Hän tekikin pohjapiirroksen lasten puutarhalle, jossa jokaisella lapsella oli hoidettavana oma kukkapenkki. (Helenius 2001, 51.) Leikkilahjat ja leikki on kuitenkin se, josta Fröbel ja Fröbel-pedagogiikka parhaiten tunnetaan. Helenius (2001, 52) siteeraa Fröbelin kirjettä varhaiskasvatuksen asiantuntijoille seuraavasti:

”Lastentarhassa hallitsee vapaa toiminta, leikki, aivan kuin koulussa oppiminen. Mutta koska kaikki tämä toiminta ja leikki aina jo sinänsä opettaa ja vähintäänkin kehittää erilaisia henkisiä toimintoja – toiminnan kohteena olevaa asiaa ei nosteta esiin vaan se jätetään huomiotta, niin kuitenkin tämä opetettava asia välitetään leikeissä,

leikinomaisin keinoin ja siten nämä leikit opettavat välittömästi itsessään.”

3 EBENESERIN LASTENTARHAN PEDAGOGIIKKA

Niiranen ja Kinos (2001, 61) ovat jaotelleet suomalaisen lastentarha- ja päiväkotipedagogiikan neljään vaiheeseen: 1) fröbeliläisen tradition vaihe, 2) tuokiokeskeisyyden vaihe, 3) pedagogisen hämmennyksen vaihe ja 4) lapsikeskeisyyden renessanssi. Tutkimuksessani keskityn toimintamuotoihin fröbeliläisen tradition vaiheen aikana Ebeneserin lastentarhassa. Koska tutkimusta aiheesta on vähän, tärkeiksi tietolähteiksi tulevat erilaiset juhlavuosijulkaisut ja historiikit.

3.1 Ebeneserin lastentarhan kasvatustavoitteet

Ebeneserin lastentarhassa jatkettiin toimintaa Sörnäisten kansanlastentarhan jalan jäljissä. Sörnäisissä kodit olivat ahtaita ja olot puutteelliset, joten lastentarhaan olisi ollut tulokkaita enemmän kuin pystyttiin ottamaan. Useilla lapsilla oli heikko terveys ja heitä oli hoitonsa ja kasvatuksensa puolesta laiminlyöty, mikä asetti lastentarhalle vaativan sosiaalisen ja pedagogisen tehtävän. Siellä otettiin tehtäväksi tukea ja täydentää lasten kotikasvatusta sekä osaksi antaa perushoitoa, vaikka vastuu kuului vanhemmille. Ebeneseristä pyrittiin luomaan lapsille käytännöllinen, toimiva, terveyttä ja kehitystä edistävä sekä lapsuuteen iloa tuova kasvuympäristö. (Hänninen & Valli 1986, 85–86.)

Ebeneserkodissa ja näin ollen sen lastentarhassakin kasvatustavoitteisiin sekä toiminnan sisältöön vaikutti vahvasti Fröbelin kasvatustavoitteiden keskeinen käsite elämänyhteydestä, eli lapsen kunnioittaminen ja rakastaminen, kasvatus yksilönä ja osana kokonaisuutta luonnon, ihmisten ja Jumalan yhteydessä. Näin myös Ebeneserin lastentarhan oli tärkeää antaa lapsille tietoa omasta ympäristöstään, luonnosta ja ihmisen työstä. Eikä ainoastaan tietoa, vaan lapsen tuli myös saada elää, kokea, olla aktiivinen osa kokonaisuutta. Rothman piti huolen, että jo ensimmäisessä lastentarhassa toiminta oli suunniteltu siten, että se edisti lapsen koko persoonallisuuden kasvua, fyysistä ja henkistä kehitystä. Lähtökohtana toiminnan suunnittelussa oli lasten ”kaikkien kykyjen ja voimien tasapuolinen kehittäminen” ja tavoitteet painottuivat eri tavoin toimintamuodosta riippuen. (Hänninen & Valli 1986, 86.)

Kasvatuksen perustana lastentarhassa oli kristillinen etiikka. Etiikan ja Fröbel-pedagogiikan mukaisesti lapsia pyrittiin kasvattamaan hyväksymään sekä huomioonottamaan toiset, kunnioittamaan ja rakastamaan kaikkia ihmisiä sekä erottamaan oikea ja väärä, hyvä ja paha. Lisäksi lapsia opetettiin olemaan rehellisiä, ahkeria, avuliaita ja ystävällisiä. Eettiset näkökohdat vaikuttivat kaikkiin toiminta-alueisiin. Tähän liittyi vahvasti sosiaalinen kasvatus, kasvattaminen hyviin tapoihin, yhteistyöhön, vastuun ottamiseen omasta itsestä, tovereista, ympäristöstä sekä pyrkimys ristiriitojen sovittamiseen ja sosiaaliseen sopeutumiseen. (Hänninen & Valli 1986, 86.)

Ebeneserin lastentarhassa katsottiin, että kasvattajan ja lapsen välinen vuorovaikutus, luottamuksellisuus sekä turvallinen ihmissuhde ja sen pysyvyys olivat edellytykset lapsen inhimilliselle kasvuille ja emotionaaliselle kehitykselle. Oman opettajan osuus oli tärkeä ja hänen tuli luoda lämmin ilmapiiri, mikä edisti lasten yhdessäolon myönteisyyttä. (Hänninen & Valli 1986, 87.)

3.2 Toiminnan sisältö

Kasvatustavoitteisiin lastentarhassa pyrittiin leikin, oppimisen ja työn avulla sekä muissa arjen tilanteissa. Päivän tapahtumia säätelivät toimintajärjestys, joka muuttui viikoittain

toimintatuokioiden osalta. (Hänninen & Valli 1986, 88–91.) Toimintatuokiot olivat lastentarhan päivittäisen ohjelman tärkeä osa ja niihin käytettiin päivittäin aikaa puolitoista tuntia. Lisäksi tarkasti ohjelmoituun päivään sisältyi yhteisiä laulu- ja leikkihetkiä puolen tunnin ajan. Toimintatuokioilla keskityttiin työskentelemään kuukausiaiheen parissa tai muuten askarrella. (Hänninen & Valli 1986, 95.) Kuukausiaiheen tarkoituksena oli saada lapset ymmärtämään asioiden ja ilmiöiden riippuvuutta toisistaan, niiden keskinäistä yhteyttä ja oppimaan uusia asioita. Keskeistä tässä oli lasten omat kokemukset ja toiminta. Erilaisia työ- ja toimintatapoja olivat esimerkiksi leikki, käsityö ja veisto, käytännön työ, keskustelut, raamatunkertomukset, askartelu, laulu ja voimistelu sekä retket ja juhlat. (Hänninen & Valli 1986, 88–91.)

3.3 Leikki, askartelu ja käytännön työ Ebeneserin lastentarhan toimintana

Lastentarhassa tärkeitä toimintamuotoja olivat leikki, askartelu ja käytännön työt.

3.3.1 Leikki

Vapaa leikki. Leikkilahjoihin liittyvän järjestelmällisen leikin lisäksi lastentarhassa annettiin runsaasti aikaa lasten omaehtoiselle leikille Fröbel-pedagogiikan ajatuksen mukaisesti (Meretniemi & Rantala 2007, 15). Lasten tuli päästä päivittäin tyydyttämään vapaan leikin tarvetta niin sisällä kuin ulkona. Tärkeää lastentarhassa oli, ettei leikkiä saanut syrjäyttää mitkään käytännön toimet ja opetus. Leikki nähtiin lapsen kasvamisen välineenä ja synnynnäisen toimintatarpeen omaehtoisena purkautumisväylänä. Ajateltiin, että leikkiessään lapsi ajattelee, tuntee, tahtoo, toimii, solmii ihmissuhteita, harjoittelee kielellistä ilmaisuaan, peilaa kokemuksiaan aikuisten maailmasta, käyttää välineitä omiin tarkoituksiinsa, oppii hallitsemaan ympäristöään, jäljittelee ja luo. Fröbel-pedagogiikan mukaisesti lasten leikkiä kehoitettiin tarkkailemaan, sillä siten aikuinen oppii tuntemaan sekä itseään että lasta. (Hänninen & Valli 1986, 96.)

Lapsille tuli tarjota leikkimiseen tilaa, välineitä, aikaa, leikkirauhaa ja -vapautta. Leikkivapaus tarkoitti, että lapselle annettiin leikin ja tarjolla olevien leikkivälineiden vapaa valinta ja käyttö. Yksi suosittu vapaan leikin muoto oli hiekkaleikki, joka usein muodostui lasten yhteisleikiksi. Vapaaseen leikkiin liitettiin aikuisten osalta myönteinen ja kiinnostunut asenne, mitä pidettiin erityisen tärkeänä, sillä näin aikuinen oppi tuntemaan lasta. Aikuinen kuitenkin osallistui vapaaseen leikkiin vain silloin, kun lapset pyysivät sitä. (Hänninen & Valli 1986, 96–97.)

Johdettu leikki. Opettajat suunnittelivat kuukausiaiheeseen liittyvät roolileikit etukäteen, sillä leikin tavoitteena oli kerrata mitä lapset olivat oppineet kulloinkin käsiteltävästä aiheesta. Samalla laajennettiin lasten tietoa aiheesta. Leikki aloitettiin opettajan johdolla, mutta leikki jatkui lasten johdolla itsenäisesti. Johdetusta leikistä muodostui lapsille sosiaalista ja tiedollista kasvatusta edistävä leikki- ja opetustapahtuma. Esimerkkejä johdetuista leikeistä oli laulu- ja liikuntaleikit, joissa osallistujilla oli omat roolit ja rooliin kuuluvat leikkivälineet ja asut. Lisäksi johdettuihin leikkeihin kuului erilaiset sääntöleikit, kuten pallo-, juoksu-, hippa-, piilo- ja arvuutusleikit. (Hänninen & Valli 1986, 97–98.)

3.3.2 Askartelu

Askartelun nähtiin kehittävän lasta monipuolisesti ja se oli tärkeä osa lastentarhan arkea. Materiaalien ja työvälineiden vaihtuessa lapsi oppi erilaisia työtapoja, harjoitteli kädentaitoja, keskittymistä, huolellisuutta, ohjeiden noudattamista ja tehtävänsä suorittamista valmiiksi. Fröbel -askartelut olivat yleisesti käytössä. Askartelussa käytettiin leikkilahjoja ja ”työlahjoja”. Leikkilahjoilla askarreltiin ohjeiden mukaan tai vapaasti. Näille askartelumuodoille oli tyypillistä, että työn tulos ei säilynyt. Pysyvää tulosta tuli työlahjoilla lasten tehdessä pujottelumattoja, pahvitöitä ja paperille ompelua. Askarteluun liittyi myös yksityiskohtaista opetusta, esimerkiksi piirustuksessa saatettiin opettaa helppoa esinepiirustusta ja taittelussa harjoiteltiin esinemuotoja. (Hänninen & Valli 1986, 102–104.)

3.3.3 Käytännön työ

Rothman oli Henriette Schrader-Breymannin oppilaana sisäistänyt vahvasti käytännöllisten töiden eli työkasvatuksen merkityksen, minkä hän nosti myös lastentarhan tärkeimmäksi toimintamuodoksi lasten kasvatuksessa (Meretniemi 2015, 210). Lastentarhapedagogiikkaan kuuluikin olennaisena osana työkasvatus, mikä oli fröbeliläisen pedagogiikan mukaan tärkeä toimintamuoto (Meretniemi & Rantala 2007, 15). Erilaiset kodin askareet sekä ulko- ja puutarhatyöt nähtiin erityisen hyvänä kasvatukseen ja monipuolisena henkisen kasvun välineenä, mutta myös fyysisen voiman ja käden taitojen kehittäjänä. Lastentarhan lapset saivat vuorotellen osallistua kaikkiin talossa tehtäviin töihin. Työn tarkoitus oli olla työtä lapsellekin, eikä sitä tehty leikillä tai leikisti. Työlle asetettiin tavoite, jonka lapsi tiesi ja johon hän pyrki. Tavoite ei saanut kuitenkaan olla niin etäinen, että lapsi kadotti sen näkyvistänsä. Erityisen tärkeää oli, että lapsi ymmärsi työnteon mielekkyyden. Aikuisen tehtävä oli valita lapsen kehitystasoa, ikää ja voimia vastaava työ ja siihen sopivat välineet. Hänen tehtävänä oli myös tehdä valmistelut yhdessä lapsen kanssa ja motivoida lapset uuteen tehtävään. (Hänninen & Valli 1986, 100.)

Työkasvatuksen tarkoituksena oli kasvattaa lapsia kantamaan vastuuta kodin ja lastentarhan arjesta ja toimintaympäristöstä (Meretniemi ja Rantala 2007, 16). Työn kasvatustavoitteissa tärkeintä oli se, että lapsi oppi tekemään ja arvostamaan työtä. Työkasvatuksessa pidettiin tärkeänä myös sitä, että aikuinen ohjasi kutakin lasta yksilöllisesti, toisin kuin lasten vapaassa leikissä, jossa aikuisen tuli pysytellä taustalla. Työkasvatuksen tavoitteena oli myös yhteistyöhön oppiminen, yhteisön hyväksi toimiminen. Työkasvatuksessa korostuivat sosiaalinen ja eettinen näkökulma. Lisäksi työkasvatuksessa vahvistuivat lapsen fyysiset voimat, kädentaidot kehittyivät ja älyllinen kehitys edistyi. Erilaisia töitä oli kuukausiaiheisiin liittyvät käytännön työt, talkootyöt, apulaistehtävät ja puutarhatyöt. (Hänninen & Valli 1986, 101–102.) Työtä tekemällä voitiin laajentaa käsitystä maailmankaikkeudesta ja luonnosta yleensä, käsitystä yhteiskunnasta ja sen tulevaisuudesta, käsitystä ihmisestä ja tiedon syntymisestä sekä käsitystä kasvatuksesta. Näitä kasvatuksen päämääriä voitiin tavoitella työn pedagogiikalla. (Meretniemi 2015, 211.)

4 MUISTAMISESTA MUISTELUUN

Tutkimuksessani tarkastelen Ebeneserin lastentarhassa olleiden aikuisten haastatteluista lastentarhan toimintaa. Näissä haastatteluissa lastentarhassa olleet aikuiset ovat muistelleet omia lastentarha-aikojaan. Niinpä yhtenä keskeisenä käsitteenä tutkimuksessani voidaan nähdä muisti ja erityisesti deklaraatiivinen muisti, joka pitää sisällään omaelämäkerrallisen muistin. Lisäksi tärkeiksi käsitteiksi nousevat muistaminen, muisto, muistikuvat ja muistelu. Tässä luvussa avaan näitä käsitteitä ja pyrin rakentamaan kokonaiskuvaa tutkimukseni kannalta merkittävistä käsitteistä. Tätä kokonaiskuvaa muodostan tuomalla esiin muistin toimintaa ja muistamisen sekä lapsuuden muistelun erityislaatuisuutta.

4.1 Muisti

Kognitiivisessa psykologiassa muistilla tarkoitetaan usein jonkinlaista varastoa, johon sijoitamme tietoa (Järvilehto 1996, 26). Marja Saarenheimon mukaan (2012, 10) muisti tuottaa jatkuvuutta ja sen avulla päästään kiinni menneisiin aikoihin.

Muisti luokitellaan yleisesti erottamalla muistijärjestelmät niiden tiedonsäilymisen keston mukaan. Puhutaan sensorisesta muistista, työmuistista ja säilö- eli pitkäkestoisesta muistista. Näistä pitkäkestoinen muisti on keskeisin omassa tutkimuksessani. *Pitkäkestoinen muisti*

säilöö henkilön kokemuksia, opittuja asioita ja taitoja tunteja, päiviä, kuukausia, vuosia ja jopa vuosikymmeniä. Tiedon siirtymistä pitkäkestoiseen muistiin edistää se, että opittava asia liitetään monipuolisesti aikaisempaan tietoon ja että työmuisti luo mieltämisyksiköitä. (Koivisto 2006, 195–196.)

Pitkäkestoinen muisti voidaan jakaa eri järjestelmiin muistettavan tiedon laadun perusteella. Eräs yleinen tapa luokitella pitkäkestoista muistia on Tulvingin malli, joka erottaa episodisen muistin (eli tapahtumamuistin), semanttisen muistin (eli merkitysmuistin), proseduraalisen muistin (eli taitomuistin) ja perseptuaalisen muistin (eli havaintomuistin). Näistä *episodinen muisti* käsittää *omaelämäkerralliset kokemukset*, jotka liittyvät tiettyyn aikaan ja paikkaan. *Semanttiseen muistiin* sisältyy yleistynyt, oppimisajasta ja paikasta riippumaton tieto, esimerkiksi yleistynyt *omaelämäkerrallinen tieto*. (Koivisto 2006, 196–197.)

Muistia voidaan tarkastella myös rajattoman ei-tiedollisen (ei-deklaratiivinen) ja rajallisemman tietoisin (deklaratiivinen) muistin näkökulmasta. Semanttinen asiamuisti ja episodinen tapahtumamuisti ovat deklaratiivista muistin aluetta. Semanttisen muistin ajatellaan tallentavan yleisiä, maailmaa koskevia asioita, esimerkiksi mitä on vesi ja kuinka monta grammaa on kilossa. Semanttisessa muistissa on myös tietoa itsestä, kuten mistä maasta olen kotoisin tai missä asun. Episodisen muistin ytimessä keskeisessä osassa on oma kokemus ja sille on ominaista muistojen erityisyys. Episodiseen muistiin talletetut tiedot ovat yksilön elämään liittyviä tapahtumia. Nämä muistot sisältävät usein kokemuksen lisäksi asiayhteyteen liittyvä tilaa ja aikaa koskevia tietoja. Muistojen perustuessa omakohtaiseen kokemukseen episodista muistia värittävät myös emootiot. (Ahola & Portin 2006, 218.)

Episodisten muistojen syntymisen edellytys on tiedon tallettaminen ja koodaaminen työmuistista pitkäkestoiseen muistiin. Muistijälkien tallentumiseen voi vaikuttaa monet tekijät, kuten tilannetekijät, tarkkaavaisuuden suuntaaminen ja keskittäminen sekä tunnetila ja motivaatio. Jos tapahtuma on jollain tavalla erityinen tai tavallisesta poikkeava se tallentuu helpommin pitkäkestoiseen episodiseen muistiin. Tunnetilat voivat vaikuttaa muistiin painamiseen siten, että emotionaalinen virittyminen voi hidastaa unohtamista ja siten

vahvistaa episodisen muistijäljen syntymistä. Episodisen muistin toimintaan liittyy vahvasti myös muistista palauttaminen ja muistitunnistus. (Ahola & Portin 2006, 220.)

4.2 Muistot, muistikuvat ja muistaminen

Douve Draaisman (2011, 25) mukaan useimmat ihmiset ajoittavat ensimmäiset muistonsa toisen ja neljännen ikävuotensa välille. Osa näistä muistoista on kiteytynyt aikuisten kertomista tapahtumista ja lapsuudessa tapahtuneista sattumuksista osaksi omaelämäkerrallista muistia (Korkiakangas 2013, 22). Muistojamme, mielikuviamme ja käsityksiämme ohjailee aina yhteisö, jossa ihminen on osana. Yksilöllisesti koettu todellisuus on aina sidoksissa kollektiiviseen ja sosiaaliseen. (Korkiakangas 2006, 126.)

Stenberg (2015, 11) kirjoittaa Taina Johanssoniin (2006) viitaten, että se miten muistamme, on hyvin yksilöllistä. Toiset muistavat hyvin lapsuudenmuistot, kun toiset kokevat omaavansa hyvän nimi- ja numeromuistin. Kun lähimuisti heikentyy, säilyvät varhain opitut asiat ja tavatut henkilöt muistissa. Muistot ovat kumulatiivisia, mikä tarkoittaa sitä, että yksi muisto johtaa toiseen. Jakaessamme muistoja toisen kanssa muistomme herättävät toisessa samankaltaisia muistoja. (Stenberg 2015, 11.)

Muistaminen on prosessi, jossa mieli vaeltaa, järjestää, kyselee ja muisti vastaa - jos vastaa. Muistaminen tapahtuu mielen sisällä ja se on toimintaa, jossa ihminen siirtyy menneeseen ja tarkastelee muistivarastossa olevia muistikuvia. Näiden muistikuvien perusteella on mahdollista kuvailla ja arvioida menneisyyden tapahtumia. (Järvilehto 1996, 26.) Elämä hankaloituisi ilman muistamista, mutta hankalaa se olisi myös jos muistaisimme aivan kaiken, mitä olemme elämämme aikana kokeneet. Unohtamisen voidaan nähdä pelastavan meidät kaaokselta. (Saarenheimo 2012, 10.) Anni Vilkon (1996, 103–104) mukaan muistoissa vaalitaan elämän kauniita ja hyviä tapahtumia, kun taas ikävät halutaan työntää pois mielestä.

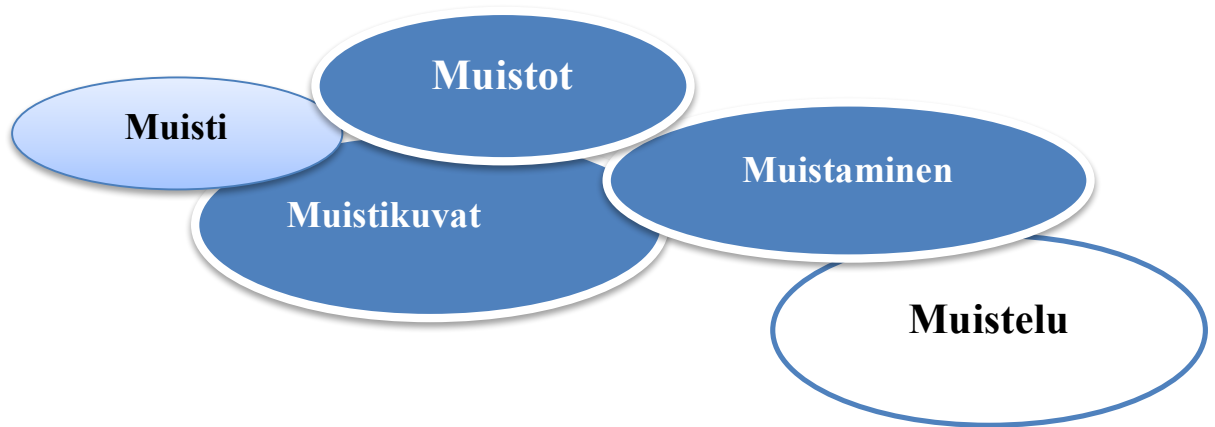
4.3 Muistelu

Muisteleminen ei ole automaattista, se on subjektiivista ja se kohdistaa katseensa muistelijan erityisyyteen (Järvilehto 1996, 26). Muistelutyö pohjaa yksilön elämäkokemuksiin ja elettyyn elämään. Muisteleminen kuuluu ihmisen kaikkiin elämänvaiheisiin ja jokaisella ihmisellä on muistoja. Tapahtumia ja ihmisiä menneisyydestä saatetaan muistella päivittäin, sillä muisteleminen on osa ihmisen arkista ajattelua. (Gibson 2011, 25.)

Vilkon (1996, 99) mukaan siitä, mistä on kyse kun puhutaan muistelusta, mitä muistellessa tapahtuu ja kuinka muistelija sen mieltää, saamme tietää kielen välityksellä. Faith Gibsonin (2011) mukaan muisteleminen on yksityinen asia, kahdenkeskeinen prosessi, jossa ihmiset jakavat muistikuvia toisilleen. Tämä prosessi luo keinon ylittää kuilun, joka on usein olemassa erilaisten ihmisten välillä, kun ajatellaan ikää, sukupuolta, uskontoa, rotua, poliittista näkemystä, asemaa ja valtaa. (Gibson 2011, 9.)

Lapsuuden muistelu rakentuu yksittäisistä hetkistä ja tilanteista, joita muistellaan toisistaan erillisinä (Korkiakangas 2013, 19). Lapsuuden muistelulle on ominaista, että muistot ensimmäisten elinvuosien henkilökohtaisista tapahtumista ovat painuneet unohduksen hämärään. Lapsuuden muistelu on osa elämäkulun hahmottamista ja se lujittaa identiteettiä sekä auttaa ymmärtämään elämäkulun vaiheita. Muistelu liikkuu menneessä ja tapahtuu nykyisyydessä. (Korkiakangas 2013, 22.)

Tässä luvussa olen avannut tutkimukseni, sen luonteen ja menetelmän kannalta tärkeinä pitämiäni käsitteitä, joita ovat muisti, muistot, muistikuvat, muistelu ja muistaminen. Kuviossa 1 havainnollistan käsitteiden päällekkäisyyttä ja sitä kuinka itse hahmotan käsitteiden liittyvän toisiinsa. Käsitän muistin olevan se varasto, jossa muistot ja muistikuvat ovat tallessa. Muistamisen koen liittyvän enemmän muisteluun eli työhön, jota henkilö tekee aktiivisesti hakeakseen varastosta talletuksia eli muistoja ja muistikuvia.

KUVIO 1. Muistista muistelun ja muistamisen avulla haettavat muistot ja muistikuvat

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Toteutin tutkimukseni sen luonteen vuoksi laadullisena tutkimuksena. Sain käyttööni mielenkiintoisen, valmiiksi kerätyn ja kattavan aineiston, joka oli hyödynnettävissä nimenomaan laadulliseen analyysiin. Aineisto koostui litteroiduista haastatteluista, jotka voidaan luokitella muistitietoaineistoksi. Aineistolle oli ominaista ilmaisullinen rikkaus, monitasoisuus ja kompleksisuus (ks. Alasuutari 2011, 84), mikä kävi ilmi heti saadessani sen käyttööni tutkimusta aloittaessani.

5.1 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset

Tässä tutkimuksessa selvitetään varhaiskasvatuksen ja lastentarhan historiaa maassamme. Tavoitteena on kuvata Ebeneserin lastentarhan toimintaa 1900-luvun alkupuoliskolla silloisten lastentarhalaisten muistoissa. Tarkastelun kohteeksi nousivat seuraavat kysymykset:

- 1 Minkälaista oli Ebeneserin lastentarhan toiminta 1920–1950-luvuilla?
- 2 Miten tämä toiminta koettiin?

Ensimmäisen tutkimuskysymyksen avulla pyrin selvittämään, millaista toimintaa haastatellut muistivat Ebeneserin lastentarhassa olleen. Toisen tutkimuskysymyksen avulla selvitän Ebeneserin lastentarhassa olleiden muistoja ja kokemuksia liittyen tähän toimintaan.

5.2 Laadullinen kuvaileva tutkimusote

Laadullisen tutkimuksen peruskulmakiven voidaan sanoa olevan havaintojen teoriapitoisuudessa. Tällä tarkoitetaan tutkimustuloksiin vaikuttavia asioita, kuten millainen yksilön käsitys ilmiöstä on, millaisia merkityksiä tutkittavalle ilmiölle annetaan tai millaisia välineitä tutkimusprosessissa käytetään. Toisin sanoen kaikki tieto on tässä mielessä subjektiivista, kun tutkija päättää tutkimusasetelmasta oman ymmärryksensä varassa. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 20.) Lisäksi laadullisessa tutkimuksessa teoreettisella viitekehyksellä voidaan nähdä olevan merkittävä rooli, sillä se määrittää sen, millainen aineisto tutkijan kannattaa kerätä ja millaista menetelmää käyttää analyysissä. Toisaalta myös aineiston luonne asettaa rajat sille, millaiseksi teoreettinen viitekehys voi rakentua ja millaisia menetelmiä tutkija voi käyttää. (Alasuutari 2011, 83.) Tutkimuksessani aineisto määritteli paljolti teoriaosuuden muodostumista. Luettuani aineiston huomasin, mitä annettavaa sillä on ja mitä siitä voidaan tutkia.

Laadullinen aineisto on osa tutkittavaa maailmaa siten, että se on näyte tutkimuksen kohteena olevasta kielestä ja kulttuurista (Alasuutari 2011, 88). Tästä oli kyse omassa tutkimuksessani. Aineisto voi koostua eri tilanteisiin ja tarkoituksiin tehdyistä teksteistä, puheista tai erilaisista interaktio-tilanteista, jotka voivat olla yhteydessä tutkittuun ilmiöön monin eri tavoin. Myös aineiston analysointi- ja tulkintamahdollisuudet ovat melko väljät. (Alasuutari 2011, 88–89.) Näin ymmärsin myös oman aineistoni luonteen.

Laadullisessa tutkimuksessa tutkija järjestää ja yhdistää monia tulkinnallisia menetelmiä päämääränä saada parempi ymmärrys käsiteltävästä ilmiöstä. Jokainen menetelmä tekee maailmaa näkyväksi eri tavalla. Laadullisessa tutkimuksessa tutkija kokoaa pienistä palasista

isomman kokonaisuuden. Tutkimusmenetelmät valikoituvat tutkimuskysymysten mukaan ja tutkimuskysymykset riippuvat asiayhteydestä eli mitä tutkija voi tutkia kyseisissä puitteissa. (Denzin & Lincoln 2011, 4.) Tutkimuksessani tutkimuskysymykset muodostuivat paljolti aineiston ehdoilla ja nämä kysymykset johtivat määrittelemään tutkimusmenetelmäksi muistitietotutkimuksen.

5.3 Muistitietotutkimus ja mikrohistoria

Muistitieto nousi tutkimuksen kentällä historian tutkijoiden mielenkiinnon kohteeksi, kun he kävivät keskustelua muistitiedosta 1980-luvulla. Keskusteluissa nousi esiin muistitiedon arvo ja hedelmällisyys historian tutkimuksen lähdeaineistona. Tämä muistitietohistoria teki muistitiedosta ”trendin”. Muistitietoa alettiin pitää aikaisempaa enemmän arvossa. Esimerkiksi vanhusten jutusteluista tuli hyväksyttävää materiaalia, joka antoi mahdollisuuden tutkia esimerkiksi tavallisten ihmisten arkielämää ja heidän suhdettaan julkiseen elämään ja historiallisiksi määriteltyihin tapahtumiin. (Ukkonen 2000b.) Aiemmin muistitietoa oli pidetty jopa hyödyttömänä lähdemateriaalina, jota käytettiin kirjallisia dokumentteja täydentävänä ja elävöittävänä aineistona vain silloin, kun muuta materiaalia ei ollut saatavilla (Ukkonen 2000a, 13).

Helsingin yliopiston kulttuurien tutkimuksen laitoksen Perinteentutkimuksen terminologiassa suullinen historia määritellään ”oral history” -termin avulla. Perinteentutkimuksen terminologiassa Ulla-Maija Peltonen ehdottaa muistitietotutkimus -termin sijaan käytettäväksi muistitietohistoria -termiä. Muistitietohistoriassa merkittävää on kertojan subjektiivisuus, sillä subjektiivisten kokemusten summana voi löytyä esimerkiksi tietyn ikäryhmän tai sosiaalisen ryhmän kokemus. Koska muistitieto on subjektiivista, sen luotettavuus on kiistanalainen. Kuitenkin usein katsotaan, että luotettavana muistitietoa voidaan pitää silloin, kun tiedonantaja kertoo omakohtaisesti kokemastaan ja tutkittavasta asiasta on olemassa useita yhtäpitäviä muistitietoja. (Perinteentutkimuksen terminologia 1998–2001.)

Muistitieto on elävää aineistoa, se rakentuu ja muokkautuu jatkuvasti uudelleen eri ympäristöissä ja eri aikoina (Korkiakangas 2006, 123). Muistitietoa ovat hyödyntäneet monet tieteenalat perinnetiedon ohella. Kullakin tieteenalalla on omat painotuksensa niiden käyttäessä muistiin perustuvia aineistoja. (Korkiakangas 1996, 16.) Etnologian piirissä käytetään termiä muistitieto yleisesti kuvaamaan muistetun aineksen erityisluonnetta. Tämä tieto on muistettua, muistinvaraista ja sen voi sellaisenaan käsittää sisältävän elämää ja maailmaa kuvaavia tiedonantoja. Tutkimuksesta muistia ja muistelua koskevaa tutkimusta ei tee siteerattujen aineistojen esillepano, vaan aineistojen tulkinnallinen analyysi on tutkijan apuna löytämässä ja ymmärtämässä aineiston sisällöllisiä merkityksiä ja muisteluaineiston rakentumiseen liittyviä ominaisuuksia ja säännönmukaisuuksia. (Korkiakangas 2006, 124.)

Muistitietotutkimus ja suullinen historia ovat läheisesti kytköksissä toisiinsa. Ne eivät kuitenkaan ole yhteneviä, sillä menneisyyttä koskevaa muistitietoa voidaan kerätä muillakin tavoilla kuin suullisesti. (Fingerroos & Peltonen 2006, 9.) Outi Fingerroos ja Riina Haanpää (2006) määrittelevät muistitietotutkimuksen väljästi, koska muistitietotutkimusta on mahdollista toteuttaa monin eri keinoin. Muistitieto voi olla tutkimuksessa lähde ja kohde, mutta myös tutkimusaineiston muodostamisen apuväline tai yksi tutkimuksen sivujuonne. (Fingerroos & Peltonen 2006, 28.) Tässä tutkimuksessa muistitietoa on käytetty lähteenä. Kun muistitietoa käytetään lähteenä, sen tavoitteena on tuoda esille tutkittavan eli muistelijan näkökulmat menneisyydestä. Tutkijan tehtäväksi muodostuu menneisyyden esittely tai tulkintojen tekeminen menneisyydestä. (Fingerroos & Haanpää 2006, 28, 31.) Tässä tutkimuksessa tehtävä oli ensisijaisesti menneisyyden kuvailu.

Muistitietotutkimus on haastavaa, koska muistitieto on luonteeltaan erityistä ja se kertoo siitä, mikä menneisyyden tapahtumien merkitys oli tai on muisteluhetkellä. Muistitietotutkija on kiinnostunut menneisyyden moniäänisyydestä eikä useimmiten pyri etsimään faktoja. (Fingerroos & Haanpää 2006, 33.) Tässä tutkimuksessa pyritään tavoittamaan lastentarhaa käyneiden lasten ääni; tutkimuksessa ei yritetä löytää yhtä ainoaa totuutta.

Tutkimukseni on lapsuuden historian tutkimusta, joka kohdistuu erityisesti lastentarhalapsuuteen viime vuosisadan alkupuolella. Tästä syystä tutkimuksessani on

yhtymäkohtia myös *mikrohistorialliseen tutkimusotteeseen* ja se voidaan ymmärtää mikrohistorian tutkimuksena. Mikrohistorian tutkimuksessa kohteen on rajauduttava melko kapeisiin raameihin, esimerkiksi ajallisesti rajattujen tutkimuskohteiden sekä yksittäisten ihmisten ja ryhmien tarkasteluun esimerkiksi ajallisesta näkökulmasta (Fingerroos & Haanpää 2006, 30). Tutkimuksessani keskityn kuvaamaan Ebeneserin lastentarhan toimintatapoja ajallisesti rajattuna aikana 1920–1950-luvuilla. Lisäksi kuvailen näihin toimintatapoihin liittyviä kokemuksia. Mikrohistorian tutkimuksen tarkoituksena on selvittää jonkin mikrotason historiallinen kysymys perin pohjin ja valottaa laajempaa makrotason historiallista kontekstia sen avulla. Mikrohistorian tutkimusten tavoitteena on ihmisen ymmärtäminen hänen omista lähtökohdistaan, elämänehdoistaan ja elämäkokonaisuudestaan käsin. Tämä tavoite yhdistää niitä eri tutkimusperinteitä ja -intressejä, joita voidaan liittää mikrohistorialliseen näkökulmaan. (Heikkinen 1993, 39–42.) Tavoitteena omassa tutkimuksessani on ymmärtää ihmisten omia muistoja ja kokemuksia heidän lastentarha-ajastaan, tosin sen perinpohjaiseen selvittämiseen en pro gradu – tutkielmassa voi tähdätä.

5.4 Aineisto

Tutkimukseni aineiston sain tutkimuskäyttöön tekemällä yhteistyötä Ebeneser-säätiön kanssa. Aineiston hankinta alkoi tiedustelulla siitä, millaista aineistoa heillä arkistossaan on ja millaisia käyttömahdollisuuksia näillä aineistoilla on. Olin yhteydessä Ebeneser-säätiön toiminnanjohtajaan sekä sähköpostitse että puhelimitse ja pyysin mahdollisuutta päästä tutustumaan arkistoituihin materiaaleihin. Tämän jälkeen sovimme päivän ja tein matkan Helsinkiin säätiön toimipaikkaan, jossa pääsin valikoimaan säätiön tiloissa säilytettävästä laajasta arkistokokoelmasta aineistoa tutkimukseeni. Sain mukaani Ebeneserin lastentarhaa käyneiden henkilöiden litteroituja haastatteluja ja 1920–1950-luvuilla toimineiden lastentarhanopettajien haastatteluja. Aineistoa oli noin 485 sivua. Tutkimusaiheen rajautuessa jätin lastentarhanopettajien haastattelut pois omasta tutkimuksestani, koska aineisto osoittautui siihen tarkemmin tutustuttaessa pro gradu -tutkielmaa silmällä pitäen

melko laajaksi. Lopulliseksi aineistoksi jäi noin 370 sivua, joka koostuu 21 yksilöhaastattelusta koskien haastateltujen henkilöiden muistoja Ebeneserin lastentarhasta.

Aineisto on kerätty haastatteleamalla lapsena 1920–1950-luvuilla Ebeneserin lastentarhassa olleita aikuisia Ebeneserin 100-vuotisjuhluvuotta ja juhluvuotisjulkaisua ajatellen. Nämä haastattelut toteutettiin vuosina 2005 ja 2006. Haastattelijoina oli toiminut useita henkilöitä (ks. liite 2). Haastattelut olivat tapahtuneet useimmiten Ebeneser -säätiön tiloissa. Haastatelluista 21 henkilöstä 15 oli naisia ja 6 miehiä. Haastattelut jakautuivat melko tasaisesti eri vuosikymmenillä Ebeneserin lastentarhassa olleiden välillä. Haastatelluista neljä oli ollut siellä 1920-luvulla, kuusi 1930-luvulla, 1940-luvulla viisi ja kuusi 1950-luvulla. Aineistossa eri vuosikymmenet ovat siis edustettuina tasapuolisesti ja tässä mielessä tieto on melko monipuolista.

Tutkittavat olivat valikoituneet haastatteluun Ebeneser-säätiön Kalliolehteen laittaman ilmoituksen kautta. Ilmoituksessa oli pyydetty entisiä Ebeneserin lastentarhalaisia ottamaan yhteyttä säätiöön, mikäli he olivat kiinnostuneita kertomaan kokemuksistaan lastentarhassa. Haastateltavat olivat iältään noin 50-80-vuotiaita. (Niskanen 2006, 5.) Haastattelujen kuluessa muistoja oli herätelty myös Ebeneser -säätiön arkistoista löytyvien vanhojen valokuvien ja haastateltujen itsensä mukanaan tuomien valokuvien avulla. Osa haastatelluista henkilöistä oli kirjoittanut ennen haastattelua muistiin asioita, joita muistivat lastentarhastajastaan.

5.5 Aineiston analyysi

Tutkimusaineiston analysoinnin toteutin laadullisena sisällönanalyysinä. Sisällönanalyysin avulla voidaan analysoida monia erilaisia dokumentteja ja se sopii menetelmänä hyvin kun tutkittavasta ilmiöstä pyritään saamaan tiivistetty ja yleisessä muodossa oleva kuvaus (Tuomi & Sarajärvi 2009, 103).

Sisällönanalyysi tapahtui pääosin aineistolähtöisesti, mutta siinä oli mukana teoriaohjaava komponentti, aikaisempi historiatieto, jota on kuvattu tutkimukseni viitekehyksessä. Sisällönanalyysin avulla aineisto pyritään järjestämään tiiviiseen ja selkeään muotoon, kuitenkin niin, että informaatio säilyy. Näin tutkija voi tehdä tutkittavasta ilmiöstä selkeitä ja luotettavia johtopäätöksiä. Aineistosta luodaan looginen kokonaisuus kolmivaiheisen prosessin tuloksena. Prosessin ensimmäisessä vaiheessa aineisto pelkistetään eli redusoidaan. Tämän jälkeen aineisto ryhmitellään eli klusteroidaan. Lopuksi siitä luodaan teoreettisia käsitteitä eli aineisto abstrahoidaan. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108.)

Tutustuin aineistoon ensimmäisen kerran jo Ebeneser-säätiökäynnilläni, jolloin selailin aineiston läpi. Pattonin (2002, 436) mukaan aineiston analyysi tapahtuu vaiheittain ja sen voidaan nähdä alkavan jo ensilukemisesta lähtien. Tämän jälkeen luin aineiston läpi, minkä jälkeen aloin pureutua aineiston sisältöön tarkemmin. Aineisto oli minulla käytössäni yhtenä paperisena versiona, joten tein aineistoon alustavia merkintöjä lyijykynällä alleviivauksin. Alustavien tutkimuskysymysten pohjalta merkitsin aineistoon tutkimukseni kannalta olennaisia asioita. Aineisto sisälsi paljon muistelua ja tietoa asioista, jotka eivät olleet oman tutkimukseni kannalta oleellisia. Siirsin nämä tiedot pois aineistostani ja keskityin analysoimaan tutkimuskysymysteni kannalta relevantteja muistoja. Tätä vaihetta voidaan kutsua aineiston pelkistämiseksi eli redusoinniksi (Tuomi & Sarajärvi 2009, 109).

Lyijykynällä merkitsemisen jälkeen selasin alleviivaamiani kohtia, joista ilmeni Ebeneserin lastentarhan toimintatapoja ja näihin toimintatapoihin liittyviä muistoja. Tämän jälkeen kirjoitin ylös toimintatapoja, joita kohdissa kuvattiin. Näitä toimintatapoja oli esimerkiksi aikuisten ohjaama toiminta, ulkoilu, sisäleikit, rutiinit, retket ja juhlat. Lisäksi tein haastatteluille koodit, jotta aineiston käsitteleminen ja tulosten esittäminen olisi selkeämpää. Koodit haastatteluille annoin siten, että 1920-luvulla lastentarhassa olleiden haastattelut saivat koodit 1.1, 1.2, 1.3 ja 1.4. Vastaavasti 1930-luvun lastentarhassa olleiden haastatteluille annoin koodit 2.1, 2.2 ja 1950-luvulla lastentarhassa olleiden haastattelut saivat koodit 4.1 – 4.6.

Teemoittelin aineistoa merkitsemällä aineistoon erivärisillä kynillä eri toimintamuodot ja niihin liittyvät kokemukset ja muistot. Tämän jälkeen kirjoitin aineiston paperiselle versiolle merkitsemäni aineisto-otteet Word-tiedostoksi. Säilytin tässä vaiheessa värikoodit, joiden mukaan loin jälleen uudet Word-asiakirjat. Esimerkiksi rutiinit ja niihin liittyvät muistot ja kokemukset olin merkinnyt paperiseen aineistoversiooni vihreällä ja siirsin tämän jälkeen kaikki aineistoon vihreällä merkitsemäni osat omaksi tiedostokseen Word-asiakirjaan. Tämän jälkeen aloin tyypitellä eri tiedostoissa olevia aineisto-osioita. Esimerkiksi tässä uudessa rutiineja koskevassa tiedostossa aloin tyypitellä rutiineja omiksi ryhmikseen. Siirsin esimerkiksi kaikki päivälepoa koskevat otteet omaan ryhmäänsä ja ruokailua koskevat otteet omaansa. Toistin saman kaikille teemoitelluille ryhmille, minkä jälkeen jatkoin ryhmittelyä niin, että lopullisiksi yläotsikoiksi ja teemoiksi muodostui rutiinit, toiminta sisällä, toiminta ulkona, retket ja juhlat. Näiden yläotsikoiden alle muodostui tyypittelyn tuloksena alaotsikoita. Näin sain muodostettua erilaisia teemojen alla olevia ryhmiä, joista jatkoin työstämistä sijoittamalla samankaltaiset muistot omiksi kokonaisuuksiksi. Näistä kokonaisuuksista muodostui tulosluku alalukuineen.

6 TULOKSET

Tässä luvussa esittelen tutkimukseni tulokset. Ensimmäisenä Ebeneserin lastentarhan toiminnasta esittelen rutiineja. Tämän jälkeen vuorossa on Ebeneserin lastentarhan toiminnan kuvaaminen sisällä ja ulkona. Lopuksi käsittelen lastentarhan retkiä ja juhlia. Kuvaan lastentarhatoimintaa ja kokemuksia koskevat tulokset yhdessä, samalla tapaa kuin haastatellut henkilöt olivat yhdistelleet muistojaan. Luettavuuden lisäämiseksi pyrin kirjoittamaan tulokset (haastateltujen muistot) yksinkertaisesti imperfekti-muodossa pluskvamperfektin asemesta.

6.1 Rutiinit

Rutiinit olivat oleellinen osa Ebeneserin lastentarhan toimintaa. Lastentarhan rutiinit muodostuivat päivärytmistä, siisteyden ja hygienian ylläpidosta, ruokailuista ja levosta.

6.1.1 Päivärytmi

Ebeneserin lastentarhan päivärytmi koostui aamun hartaushetkestä tai laulutilaisuudesta, aamupalasta, leikeistä, ulkoiluista, ruokailusta ja päivälevosta. Aamulla lastentarhaan tullessa opettajalle sanottiin kädestä päivää, minkä jälkeen päivä alkoi hartaushetkellä tai

laulutilaisuudella. Aamun hartaushetkeltä muistettiin yhteislaulu, opettajan pianon soittaminen, virsien laulaminen ja rukoushetket. Eräs haastateltu muisti, että laulutilaisuus pidettiin aamuisin juhlasalissa ja eräs toinen muisti aamuhartauksista sen, että aamuhartaudessa tuli olla erityisen hiljaa.

H4.2: Sillon avattiin sillä hartaushetkellä, et sielt ne virret jäänyt mieleen. Mun kanteleeni kauniimmin ja sitten Maan korvessa kulkevi lapsosen tie.

H3.3: Oli jotain aamuhartauksia ja että piti olla erityisen hiljaa silloin.

Eräs haastateltu muisti, että joka päivä ulkoilun jälkeen pidettiin lauluhetki ja että lauluhetkellä tehtiin määrättyjä asioita. Lauluhetken jälkeen oli ruokailu, minkä jälkeen puolipäivälapset lähtivät kotiin ja kokopäivälapset menivät päivälevolle. Lapset haettiin lastentarhasta kotiin ulkoilusta. Eräs haastateltu muisti, että hän joutui jo pienenä kulkemaan lastentarhasta kotiin yksin. Häntä oli myös ohjeistettu, että kotimatalla ei saa kiinnittää huomiota vieraisiin ja kotiin piti tulla äkkiä.

H2.1: Joskus harvoin mua haettiin, mut mä jouduin aika pienestä kulkemaan yksin ja sehän aluksi jännitti kyllä vähän. Sen mä muistan kun mä lähdin kotiin ni täs kulki ohi se sellanen Hakkarainen [nimi muutettu], tiedättekö mies, joka kulki ja kanto koreja pään päällä. Se oli oikein kuuluisa mies täällä ja usein kulki ja mä en tiedä mihin se niitä keräs, mut se oli ihan semmonen helsinkiläinen erikoisuus ja kerran oli semmonen tyyppi joka tarjos karkkia. Mut mulle oli sanottu, ettei saa ollenkaan kiinnittää huomiota vieraisiin, pitää äkkiä tulla kotiin.

6.1.2 Siisteys ja hygienia

Siisteydestä ja hygieniasta pidettiin huolta. Eräs haastateltu muisti, että lastentarhaan tullessa vaatteet huolehdittiin omaan naulakkoon, joka oli merkitty paikkamerkillä. Jos joku joskus jätti vaatteensa laittamatta naulakkoon, opettaja muistutti tästä lasta. Jos vaatteet olivat märät, ne vietiin kuivumaan ja saappaat pestiin. Sama haastateltu muisti, että siisteyttä kunnioitettiin kampaamalla hiukset ja opettamalla lapsille kynsien puhdistus ”kuuraamalla kynnet harjalla puhtaiksi”. Kynsien kuuraamisen jälkeen lapsella oli lupa lähteä syömään ja leikkimään. Lapsille opetettiin myös sisäjalkineiden käyttö.

K: Oliko teillä sisäjalkineita?

H1.4: Oli, oli. Oli semmoset sukat jotka oli tota niinku lyhkävartiset sukat ja ne vedettiin päälle. Ja sitte ne tuota tuli likaseks ja kerran viikossa ne pestiin, joku pesi täällä ne sitte. Ja sitte taas ne... oli semmoset laatikot... jokaisen piti pistää, ei saanu olla paljasjaloin eikä saanu olla sukkasiltaan, että täyty olla tämmöset, opetettiin kunnioittamaan puhtautta. Ja se että aina tulee sisälle, niin kengät pois, että jokaisen koti on kunnioituksen arvoinen. Että tämä opetettiin.

Siisteyttä pidettiin yllä myös siten, että omat jäljet siivottiin erilaisten toimintojen kuten leikkimisen ja askartelun jälkeen. Osa haastatelluista muisti hygieniasta huolehtimisen liittyneen erityisesti ruokailuun. Käsien pesuun muistettiin liittyvän myös tietynlainen järjestelmällisyys.

H2.1: Siisteys ja sit se hygienia oli hurjan hyvä ennen kun ryhdyttiin syömään, jos tultiin ulkoa kyl pestiin kädet.

H3.1: - - kun pestään kädet, niin kaikki menee ja todella pesee käsiä.

6.1.3 Ruokailu

Lastentarhassa syötiin aamupalaa, lounasta ja välipalaa. Lastentarhan ruokailuista oli jäänyt mieleen erityisesti ruokarukoukset, ruokailutavat, lempiruoat sekä epämieluisat ruoat. Ruokailuista muistettiin yleisesti, että ruoka oli hyvää. Erityisesti muistettiin ruoat, jotka eivät maistuneet. Eräs haastateltu tosin muisteli, että siihen aikaan ruoka maistui kaikille, sillä ”kaikki olivat niin köyhiä, ettei kellään ollut ruokaa”. Ruokailussa aikuinen annosteli ruoan lautaselle ja lautanen tuli syödä aina tyhjäksi. Tätä eräs haastateltava muisteli seuraavasti:

H2.6: Ruoka oli hyvää, mut sit oli sellanen kun omenapuuro. Sitä mä en millään ois pystyny, mut aina täyty syödä lautanen tyhjäksi aina ja se oli vähän niinku hirvee tilanne se kun oli se omenapuuro.

K: No mitenäs sitten, jos joku lapsista oli huono ruokailemaan, ei halunnut syödä niin istuko hän...

H2.6: No se istu niin kauan, et söi sen lautasen...

Yksi haastateltu muisti ruokailusta, että hänellä oli oma keino päästä pois ruokapöydästä, mikäli ruoka ei maistunut.

H3.2: Niin. Koska mä oon ollu tämmönen äärettömän vilkas ja erittäin huono syömään, että ne olivat siitä hyvin harmissaan kun on pula-aika ja muuta ja ruokaa olis... (Haastatellun nimi) ei syö. - - Mä tiesin omat konstini, kun mä viimeisenä istuin niin pääsenhän mä siitä pois.

Eräs haastateltu muisti, että kun ruoka ei maistunut, hän heitti sitä salaa pöydän alle. Lihakeiton lihoista oli tullut ”yököttävä” olo, koska niissä oli ollut läskiä. Hän oli myös erään kerran murentanut keittoonsa näkkileipää, jolloin joku lastentarhan henkilökunnasta oli laittanut hänet häpeämään pienempien lasten puolelle seimeen. Tätä haastatellun isoäiti oli paheksunut ja puuttunut tilanteeseen. Eräs haastateltu muisti myös valittaneensa ruoasta äidilleen, joka oli pyytänyt lastentarhan henkilökunnalta lupaa erityisjärjestelyyn.

H1.2: ”Ruoka oli hyvää, mutta se lihakeitto... Se oli minusta.. kamalaa, koska mä olin varmaan hidas syömään ja sit siihen tuli semmonen rasvanen kalvo... - - Vieläki muistaa ja sit mä menin kotiin ja itkin ja sanoin äidille, että MINÄ EN MENE ENÄÄ sit äiti kävi puhumassa, että jos minä saisin voileipiä kotoa ettei minun tarvitse syödä sitä lihakeittoa.

H4.2: Sit oli kerran sellanen keittopäivä ja näkkileipää. Ja tän mä muistan kans elävästi, mä musersin sitä leipää sinne keittoon ja Ipu-täti tulee ja sanoo: ”Sikojako täällä ollaan?”. Ja mä jouduin sit häpeämään sit sinne seimeeseen. Seimi oli alakerrassa... kellaritilat, sinne pistettiin ja sit kun mummi tuli hakemaan mua, ni se sai kuulla kunniansa se Ibu-täti, et mitä varten, kun mä olin ilmeisesti häneltä oppinu sen, kun oli huonohampainen mummi.

Ruokaan liittyi myös hyviä muistoja ja ruokailuista muistettiin omia lempiruokia, joita Ebeneserin lastentarhassa tarjottiin. Esimerkiksi näkkileipä tarjoiltiin voin asemesta porkkanaraasteen kera, mikä koettiin mieleisenä.

H3.1: Silloin oli pula rasvoista ei saanut, oli näkkileipää ja sen päällä oli porkkanaraastetta ja se oli hienoks laitettu semmosta mehevää se sitten maistu niin hyvälle.

Ennen ruokailua rauhoituttiin ja eräs haastateltu muistikin, että ruokailuun tullessa oli ollut ”kauhea melske”, mikä rauhoittui ruokarukoukseen. Ruokarukous lausuttiin kädet ristissä ja eräällä haastatellulla oli yksi ruokarukous vieläkin muistissa, ”Siunaa Herra ruokani, ole aina luonani Amen”. Toiselle haastatellulle oli jäänyt mieleen ruokarukous ”Isä meidän anna meille tänä päivänä meidän jokapäiväinen leipä”. Ruokarukouksesta muistettiin myös se, että joskus se tapahtui olemalla hetki hiljaa kädet ristissä.

Ruokailussa syötiin hiljaa ja mikäli halusi lisää ruokaa, tuli sormi nostaa tästä merkiksi, mutta puhua ei saanut. Ruokailussa lapset myös odottivat pöydässä muita ruokailijoita ja sitten kun kaikki olivat syöneet, noustiin pöydästä yhdessä ja kiitettiin ruoasta. Kiitokseksi ruoasta lausuttiin raamatunlause tai kiitettiin sanomalla ”Kiitos herra ruoasta, amen” tai ”Kiitos Isä meidän ruoastamme”. Ruokailun päätteeksi lautaset vietiin määrättyyn paikkaan. Erään haastatellun mukaan kiittämisen yhteydessä myös niitettiin.

Ruokailuun liittyi myös työkasvatus. Haastatellut muistivat pöydän kattamisessa auttamisen ja joku muisti välipalan syömisen ulkona.

H4.5: Jotenkin hämärä muistikuva, et tohon pihalle joskus kesällä katettiin, niin siinä saatiin niin kun olla auttamassa.

K: Joo, että söitte ulkona jotain ruokaa?

H4.5: Joo, jotain välipalaa tai jotakin, et siinä saatiin auttaa kattamisessa.

6.1.4 Lepo

Päivälevon muistettiin kuuluneen osaksi lastentarhan rutiineja. Se oli puolen päivän aikaan ja sinne menivät kokopäivälapset. Päivälepo tapahtui isossa salissa, jossa pukkisängyt olivat vierivieressä ja päälle lapset saivat erään haastatellun mukaan ruudullisen filtin. Ennen päivälepoa käytiin vessassa, minkä jälkeen lapset hakivat pukkisängyt itselleen. Joku haastateltu muisteli, että yhdessä sängyssä olisi nukkunut aina kaksi lasta niin, että jalat olivat vastakkain. Yksi haastateltu kuvasi päivälevolle siirtymistä seuraavasti:

H1.4: Heti sen jälkeen ku oltiin ruokailtu niin sitte joku kävi vessassa ja sitte tuli tänne.. jokainen otti puhvisängynsä tuolta ja pani sen paikoilleen.

K: Otitteks te ite puhvisängyt tuolta kaapista?

H1.4: Joo ihan sillä tavalla niinku pitää, että täytyy itse korjata tavaransa, ettei täällä oo palvelijoita, jokainen on itse palvelija.

Eräs haastateltu oli muistellut nukkuneensa rautasängyssä.

H3.2: Varmasti se oli seimen puoli, koska siellä oli ne rautasängyt, tämmöset reunat... ne oli rautasängyt ja ne pinnat siinä... ja mä muistan jotenkin, kun mä seisoin, niin se yletyi niin kun... tänne (näyttää). Että mä en ollut ihan vauva.

Yksi haastateltu muisteli, että päivälepo oli kaikkein paras hetki monelle ja hän muisti päivälevon kestäneen tunnin ajan. Päivälevon aikaan lapsille luettiin satuja ja tarinoita Jeesus-lapsesta. Henkilökunta myös huolehti siitä, että lepoetki on rauhallinen esimerkiksi sanomalla ”tyst”, mikäli lapset alkoivat laulaa lepoetken aikana. Henkilökunta teki päivälevon aikana käsitöitä, kun lapset nukkuivat. Eräs haastateltu muisti, että talvisin lämpimässä salissa oli mukava nukkua.

H1.4: Ja sitte täällä usein oli sitte ku oli talvi kylmä, niin täs oli kakluunissa tuli sitten. Se oli pantu jo kuuden seitsemän aikaan päälle ja sit ku lapset tuli, niin pellit meni kiinni ja sit tässä oli mukava lämpösessä semmosessa.. kodin lämmössä nukkua.

Uni ei aina tullut ja näihin tilanteisiin henkilökunnalla oli erilaisia keinoja rauhoitella lasta, kuten lapsen sylissä pitäminen ja silmien peittäminen kankaalla. Eräs haastateltu kertoi tällaisesta kokemuksesta:

H3.2: No sanotaanko näin, että kun minä olin huono nukkumaan... mä oon todennäköisesti ollut silloin jo vähän isompi... kuuden ehkä... kun en nukkunut, sain rätin silmilleni... kylmän rätin... ja se oli sitten kun ne... ne oli pukkisänkyjä missä nukuttiin - - niin se rätti oli jo sitten loppuvaiheessa valmiina jo siinä sängyn päädyssä, mutta ei mua vaivannut se, että pantiinko mulle se rätti silmille. Sieltä mä kuitenkin kurkistelin ja naapurille, jos oli vaan jotain asiaa.

6.2 Toiminta sisällä

Sisällä lastentarhan toimintaan sisältyi rutiinien lisäksi erilaiset leikit, laulu- ja satuhetket, askartelut, kädentaidot ja työtehtävät.

6.2.1 Leikki, laulu- ja satuhetket

”Kyl semmonen mielikuva on, että paljon leikittiin yhdessä, et opittiin sitä yhteistoimintaa.”, kuvasi yksi haastateltu. Sisäleikeistä muistettiin, että leikit tapahtuivat isossa salissa, jossa

oli myös puinen liukumäki. Sisäleikeistä oli jäänyt eräälle haastatellulle mielikuva hyvin ohjatusta toiminnasta:

H2.3: No tällä tavalla (kertoo kuvaan viitaten) oltiin... ei siis niin kun juoksenneltu ympäri, tavallaan niin kun määrättiin tai sanottiin et nyt tehdään sitä ja sit lopetettiin ja sit tehdään tätä.

Toinen muisti, että opettajat olivat aina hyvällä tuulella ja he yrittivät järjestää aina kaikennäköisiä leikkejä ja kolmas kertoi, että he olivat joskus päässeet vierailemaan johtajan kotona lastentarhan yläkerrassa. Eräs haastateltu koki jotkin ohjatut leikit hyvin jännittävinä:

H2.4: Ja sit oli ”tulkaa lapset tulkaa leikkimähän tulkaa, tuolta tulee vanha ukko, kädet selän takana, kädessä on keppi, hatussa on nappi, asettukaa asettukaa kaikki lapset levolle”. Ja vanhus oli silmät sidottuna ja sit kun lapset oli piirissä pyöri siinä ympäriinsä ja sit sen piti mennä kokeilemaan sokkona, että kuka lapsista, et tuntiks hän sen lapsen. Ja se oli kans jännää, kun siinä oli sit tunnusteltavana niin toisaalta toivo että se tunnistas ja toisaalta että se ei... Se oli kans semmonen joka kouras tuolta mahasta, että mitenkäs tässä oikein nyt mahtaa käydä.

Yksi haastateltu mainitsi lastentarhan leikeistä tuolileikin ja toinen muisti pallokoulun.

H2.4: Ja sitten pallokoulua.

K: Oliko se niinkun sisätiloissa vai ulkona?

H2.4: Sitä voi leikkiä sekä sisällä että ulkona. Jos oli iso huone nii sitä leikittiin sisällä ja sit me leikittiin ulkona. Oli semmonen kumipallo.. semmonen potkupallo ja sitten opettaja seiso edessä pallo kädessä, siis opettaja oli joku lapsista ja sitten tota seisottiin rivissä ja sitten opettaja heitti jokaiselle vuorollaan pallon ja jos sai kiinni, niin sai astua askeleen taaksepäin ja pääsi aina luokaltaan ja jos ei saanut kiinni, niin jäi luokalle ja piti pysyä paikallaan.

Sisätoiminnasta muistettiin myös voimistelu, joka tapahtui salissa. Lisäksi eräs haastateltu mainitsi musisoinnin.

H4.4: Sai soitella ja sitten oli inhottavaa, jos joutu pitää triangelia, tää oli mun mielestä tosi kauhee soitin. Mun mielestä rummut oli se suosituin. Ja sit oli niitä huiluja erilaisii nokkahuiluja. Ja nehän oli sillain et ne kiersi, et eihän ne ollu joka kerta samoja, mutta sitten triangeleita oli melkein puolella ryhmällä, kun nii oli.

Laululeikit. Toimintaan sisällä kuului myös laulu- ja piirileikit. Näitä kokoonnuttiin leikkimään saliin yhdessä. Laulut olivat sekä suomen- että ruotsinkielisiä. Haastatelluille oli

jäänyt muistiin myös näiden laulujen sanoja ja se miten laululeikit etenivät. Laululeikit muistettiin mieluisina ja erilaisten laululeikkien roolien kautta leikeistä tuli kiinnostavia ja jännittäviä. Seuraavassa yksi haastateltu kuvaa laululeikin kulkua ja kokemustaan siitä lastentarhan arjessa:

H1.4: (kertoo kysyjän esittämän kuvan pohjalta) Joo, tässä oli vähän samantyylistä, että oli piirileikki, pienemmät oli tuol keskellä ja isommat täällä ulkopuolella - - opettajat laulo ja soitti sitte pianoo tai harmonia ja sen mukaan sitte mentiin. Ja tässä oli se, että opetettiin sillä tavalla että niinku yhdessäoloa ja rakkautta toiselle käsi kädessä ja sitte se että oli liikettä, se liike oli tärkeä justiin, ettei se ollu vaan sitä istumista ja usein ku oli jotain semmosta lukujuttua.. puoliki tuntia on pitkä lapsille, niin noustiin seisomaan ja vähän nostettiin käsiä ylös.

Laululeikit kuuluivat osaksi myös erilaisia juhlia, esimerkiksi eräs haastateltu muistaa joulunajalta laululeikin, jossa yhdessä leikittiin ja laulettiin ”Kello löi jo viisi, lapset herätkää. Juhani ja Liisi muuten matka jää”. Eräs haastateltu muisti heidän laulamiaan lauluja, joihin liittyi joitain erityisiä piirteitä.

H2.4: Sit oli semmonen, kun ”puutarhani pienoinen” ja se jäi mieleen sen takia, kun tää umpu... kun ei me tiedetty mikä se on... kun sitä ei tietenkään kerrottu, niin se umpu jäi siinä mieleen kun se oli siis niin vieras sana... Sitten ”lintuni mun untuvaiset” niin me laulettiin ”lintuni munuaiset”, niin koska me tietysti korvakuulolta kuunneltiin näitä lauluja.

Lastentarhassa muistettiin olleen myös erilaisia leikkejä, joissa lapsilla oli rooleja. Tällaisia roolileikkejä leikittiin myös laululeikkeinä. Haastatellut muistivat, kuinka tärkeää oli ollut saada laululeikeissä tietty rooli. Eräs haastateltu muisti prinsessaleikin, jossa kaikki olisivat halunneet olla prinsessoja. Lastentarhassa opetettiin myös erilaisuuden hyväksyntää roolitusten ja rekvisiitan avulla.

K: Muistaksä että olis ollu jotain semmosta että ois jotain päähineitä pantu päähän tai jotaki leikkivaatettita tai jotain semmosta?

H1.4: Joo oli neekereitä ja intiaaneja... Meillä oli sillä tavalla että eri loosit tai nämä luokat oli kolme tai neljä oli... Niin se luokka oli intiaaneja ja täällä oli sitten mustat ja sitte oli eskimoita täällä ja sitte oli jotain tommosia meriaiheisia... merimies... tehtiin kreppipaperista...

K: Niitä hattuja?

H1.4: Hattuja joo ja sitte otettiin leninkien päälle laitettiin joku tämmönen esiliina... Venytettiin sitä kreppiä ja sitte joku kuminauha tuolla takana kiinni että sitte tänne näin oli neljää erilaista porukkaa... kansojen yhteistä...

*K: Joo, siinä oli varmaan vähän semmosta kansainvälisyyskasvatusta sitten...
H1.4: Kosmopoliittia tuli esille tässä asiassa... Tässä justiin että kaikkia pitää kunnioittaa.. On mustia ihmisiä ja on punaisia ihmisiä ja on tuota valkoisia ihmisiä, että ihmisten täytyy pienestä pitäen osata hyväksyä kaiken näköiset. Se oli tässä tarkoitus.*

Laulut ja lauluhetket. Laululeikkien lisäksi Ebeneserin lastentarhassa myös laulettiin erilaisia lauluja. Lauluja kokoonnuttiin laulamaan useasti isoon saliin ja lauluhetki pidettiin päivittäin. Lauluhetkiltä muistettiin myös opettajien pianon soittaminen ja lauluihin liittyvät seinätaulut. Eräs haastateltu muisteli, että nämä salissa tapahtuneet lauluhetket olivat hyvin ohjattuja, kun taas toinen kuvasi salissa olon ravaamiseksi. Laulujen muistettiin olleen tavallisia lastenlauluja, isänmaallisia lauluja ja virsiä. Lauluihin saattoi liittyä myös jokin raamatun tarina ja eräs haastateltu muistelee tällaisia tilanteita seuraavasti:

H2.1: Mutta täällä niin tuota se se kuulu osana tähän talon henkeen sellanen vapaa uskonnollisuus, ei se kaiketi ei se mitään tyrkyttämistä ollu...mutta kuitenkin me laulettiin sit taas kaikkee normaalia lastenlaulujakin että ei se ollu pelkkää sitä uskonnon syöttöä, mut sen mä muistan ihan hyvin että esim. siitä Jeesus-kuvasta juuri että sen siihen liittyen kyllä meille luettiin semmonen tarina myöskin, et miten Jeesus nää pelokkaat siel veneessä olijat pelasti ja Jeesus käveli vetten päällä ja ne mä muistan siitä asti ja just tän laulun et "Tuolla keinuu pieni purni vasten tuulta ponnistaa" Osaan sen vieläkin alusta loppuun .. niin että ja enkeleistä puhuttiin tietenkkin, enkeleistä puhuttiin suojelusenkeli ja sit laulettiin siin yhteydessä "Maan korvessa kulkevi lapsosen tie", että Jeesus ja enkelit oli niin ku ne joita meille tarjottiin.

Lastentarhassa laulamista muistettiin olleen paljon ja lauluhetkistä muistettiin, että siellä tuli olla hiljaa. Eräs haastateltu muisteli, että siihen aikaan ei kyselty jaksako lapsi istua hiljaa vai ei ja lapset tottuivat tähän. Laulujen muistettiin liittyneen myös vuodenaikoihin. Eräs ruotsalaisella puolella ollut haastateltu muisteli, että laulut olivat olleet ruotsiksi ja häntä oli harmittanut kun hänen isänsä oli laittanut hänet ruotsinkieliseen ryhmään.

Satuhetket ja tarinat. Lastentarhan henkilökunta ja opiskelijat lukivat lapsille erilaisia satuja ja tarinoita. Tarinat olivat Raamatun kertomuksia ja tavallisia satuja, kuten Prinsessa Ruusunen. Myös Topeliuksen kertomuksia luettiin, kuten eräs haastateltu muisteli.

H2.1: Aika usein meille luettiin kyllä sellasia Jeesus-lapsen tarinoita... Mitään sellasta niin sanottua maallista tarinaa mä en muista että ois luettu et ne oli aika sellasia meitä kasvattavia. Että kyl tääl aikalaila sellanen henki

oli tietenkin että kristitty, uskonnollinen luterilainen henki se semmonen vakavuus. Ei se ollut vastenmielistä et se oli minusta ne oli satuja, tarinoita. Varmaan meille luettiin jotain Topeliustakin, koska mä muistan että ois niinkun pieni varpusesta koska me laulettiin siinä Varpunen jouluaamuna.

Toinen haastateltu kertoi satutunnin aikana tapahtuneesta ”vahingosta”, kun hän ei ollut käynyt sitä ennen vessassa.

H2.4: Sit yks semmonen nolompi juttu, kun oli joku satutunti alkoi ja sitten tietysti oli kauheesti kaikkea jännää tekemistä eikä ehtiny käydä vessassa. Tai en muistanut käydä. Ja kuinka ollakaan, niin siinä sitten satutunnin aikana tapahtui sitten vahinko. No ei siinä mitään tietystikään, se oli ihan luonnollista semmosta saattaa sattua eikä ne tädit siitä mitään, mut vaan vietiin toiseen huoneeseen ja otettiin kaapista sitten talon housut ja ne oli aivan hirveet, harmaata flanellia, jossa oli semmosia raitoja ja ne oli aivan kauheet.. Siis että se itse tapahtuma, vaan se että ne housut . Et se oli jotenkin ihan hirveetä. Niin joutui olemaan niissä housuissa ja täytyi sit mennä kotiinkin niissä housuissa.

Leikkivälineet. Ebeneserin lastentarhasta muistettiin leikkivälineet osana sisätoimintaa ja leikkiä. Yksi haastateltu muisti puiset autot. Sisäleikkikaluna oli myös nukkeja, joihin liittyi pääasiassa hyviä muistoja. Nukeilla leikkiminen liitettiin tyttöjen leikkeihin. Yksi haastateltu muisti nukeista kertoessaan leikkineensä aina yksin ja hänellä ei ollut ketään kenen kanssa olisi leikkinyt lastentarhassa. Nukkeleikkeihin liittyi myös nukkejen vaatteet, peitot ja puiset kehdot. Eräs haastateltu arveli, että nämä villaiset nukken peitot olivat henkilökunnan virkkaamia tai kutomia. Seuraavassa haastateltu kuvaa nukken merkitystä itselleen.

H2.5: Ne nuket oli niinkun hirveen tärkeitä, koska mulla ei ollu itellä mitään nukkeja - - Se oli niin tärkeä se nukke, kun sillä oli se tukka se oli niinkun niin iso nukke... sai pitää sylissä sitä.

Sisäleikkivälineinä oli myös lapsille mitoitettuja keittiötavaroita ja huonekaluja. Leikkivälineistä muistettiin myös pieni keittiönurkkaus, joka oli erään haastatellun mukaan ”fantastinen”. Keittiöleikkiin pääseminen koettiin ainutlaatuisena. Eräs haastateltu muisti rynnänneensä keittiöleikinurkkaukseen aina ensimmäisenä. Nurkkauksessa oli myös hella ja pieniä kattiloita, joilla tehtiin leikisti ruokaa. Leikkikaluihin kuului myös posliinisia kahviastioita, joita käsiteltiin huolella.

Yksi haastateltu muisti, että lastentarhassa olisi ollut joskus harvoin lelupäivä, jolloin oli saanut tuoda lelun kotoa lastentarhaan.

H4.4: Mulla on semmonen mielikuva joskus ois ollu semmonen, mut hyvin harvoin, et joku lelu oltas tuotu kotoolta. Mul on semmonen mielikuva, että joskus mulla oli semmonen puinen norsu, jota vedettiin ja se oli puusta tehty - - Se oli mun mukana ja sitten jollain oli keppihevonen ja mä muistan et yhdet tytöt oli semmonen mollamaija

Sisäleikkivälineistä muistettiin myös hiekkaleikkilaatikko. Hiekkaleikissä jokaisella lapsella oli mokat eli lapiot ja hiekasta sai tehdä hiekkakakkuja ja erilaisia rakennelmia. Hiekkaleikki muistui eräälle haastatellulle mieluisana ja hän muisti myös sen, että hiekka kasteltiin märäksi.

Palikka- ja rakenteluleikit. Osana lastentarhan toimintaa muistettiin palikka- ja rakenteluleikit. Palikoita oli erilaisia, toiset palikat olivat puunvärisiä ja toisissa palikoissa oli kuva. Palikat olivat myös muodoltaan erilaisia. Haastatteluista kävi ilmi, että yksi muisti rakentelun hyvin ohjattuna ja toinen muisti, että palikoista sai rakentaa vapaammin mitä vaan. Eräs haastateltu muisti myös ”mekanot”, joista tuli rakentaa kuvan mukainen rakennelma.

6.2.2 Askartelut

Toimintaan sisältyi vahvasti erilainen käsillä tekeminen ja askartelu. Näistä kädentaitojen harjoittelusta muistettiin monenlaisia toimintoja aina paperin leikkauksesta virkkaamiseen. Askartelun päätteeksi tuli aina siivota jäljet.

Puutyöt, virkkaus ja kangaspuut. Kädentaitoja harjoiteltiin muun muassa puutöitä tekemällä ja virkkaamalla. Eräs haastateltu muisti lastentarhasta pienet kangaspuut, joita hän oli ihastellut, muttei ollut kuitenkaan päässyt niitä kokeilemaan. Puutöissä muistettiin olleen pieniä lapsille sopivia työkaluja ja sieltä muistettiin myös linnunpönttöjen teko keväisin. Eräs haastateltu muisti erityisesti laivan veistäminen.

H1.3: Sen muistan että oli veistoa tuolla alakerrassa, me saatiin veistää pikkuinen laiva puusta tällä lailla, sitten semmonen kantti jostakin tuota ja keskelle siihen semmonen piippu - - Sen tähden mä muistan veistosta, kun mä sahasin sormeen. (naurahdus)

Osalle haastatelluista oli jäänyt mielikuva sukupuolittuneista taitojen opettelusta, kun taas osa muisteli tyttöjen tehneen poikien töitä ja poikien tyttöjen töitä. Eräs haastateltu muisti kokeneensa virkkaamisen epämieluisena, sillä hänen virkkaamansa patalappu leveni toisesta päästä ja kapeni toisesta. Hän muisteli tyttöjen pitäneen virkkaamisesta enemmän kuin poikien. Eräs toinen haastateltu kertoi, että olisi [tyttöinä] halunnut kokeilla puutöitä, vaikka pitikin niitä poikien töinä.

H4.4: Pojat ei ollu siellä (keittiöaskareissa), mut sit niillä oli mun mielestä tota puutyötä sen mä muistan, mä joskus ajattelin, et ois kiva joskus mennä vuolemaan tai höylällä, mut mun mielestä ne oli poikien töitä. Oli vähän niin kun semmosia tyttöjen töitä ja poikien töitä, mut kyl mun mielestä sit joitakin asioita tehtiin sekä että.

Savityöt ja muovailu. Kädentaitoja harjoiteltiin myös tekemällä savitöitä ja muovailemalla. Lapset saivat oman rasiällisen muovailusavea, josta oli saanut tehdä erilaisia muovailuja. Eräs haastateltu kertoi tehneensä savesta pöytäkoristeen, jonka oli saanut viedä kotiin. Eräs toinen haastateltu muisteli saven olleen inhottavaa, eikä hän ollut halunnut tarttua siihen. Saven muotoilu oli tapahtunut esiliina päällä ja eräs haastateltu muisteli sen olleen erityistä toimintaa, jota pystyi tekemään vain lastentarhassa.

H2.3: Askarreltiin paljon, mä muistan et siel oli joku semmonen matala iso pöytä missä oli harmaata savea... Ja se oli lapsen käsiin se oli... eihän sitä noin pienissä kotiloissa voinut mitään saven kanssa läträtä.

Pujottelu ja taiteilu. Askarteluun sisältyi myös pujottelu- ja taittelutyöt. Pujottelusta muistettiin pujottelumatot ja helmien pujottelu. Pujottelemalla oli tehty myös koristeita joulukuuseen. Eräs haastateltu muisti näiden lastentarhassa tehtyjen koristeiden olleen kotona joulukuudessa monena vuonna. Kaikkien piti tehdä puutöitä ja eräs haastateltu muistelikin, että joskus tästä seurasi erimielisyyttä.

H2.1: Askarreltaessa kun tehtiin pujottelutöitä ja muita niin silloinkin niin kaikkien piti tehdä ja kaikkien piti osallistua siihen. Joskus mä muistan, et

joku poikalapsi olis niin kun torjunu semmosen kun tehtiin niit semmosii kun laitettiin varmaan vieläkin tehdään et laitetaan pujottelutöitä.

K: Aivan, joo

H2.1: Niin semmosen hetken mä muistan et joku poika oli eri mieltä ohjaajan kanssa ja mä en tee niin, mut kyl hänet pistettiin sitten kuriin.

Askartelusta muistettiin myös taittelutyöt. Taittelussa paperista taiteltiin esimerkiksi taloja ja kirjekuoria. Eräs haastateltu muisti käsityön ikävänä, koska hän ei olisi malttanut ”olla hiljaa siinä.”

Piirtäminen. Lastentarhassa maalattiin vesiväreillä ja piirrettiin. Eräs haastateltu muisteli, että tarhassa oli piirustusaika ja hän kertoi, ettei toiminta ollut kovin vapaata, vaan siellä oli ”ajat, et millon mitäkin”. Toinen haastateltu muisteli ikävänä mallista piirtämisen.

H3.3: Lapset kerättiin yhteen ja vietiin semmoseen huoneeseen, missä ei oo koskaan käyty ja sanottiin, et katsokaapa tuota tossa seinällä tuota. Katsokaa sitä ihan hiljaa, katsokaa tuota, mitä tapahtuu. Me seisoimme ja katsoimme hetken ja mitä siinä tapahtu ja sitten meidät vietiin omaan pulpettiin ja sanottiin, et nyt piirrätte, et mitä te näitte ja minä otin sen kynän ja paperin ja ihmettelin miten mä saan sen piirrettyä ja opettaja sano piirrä nyt jotakin. Piirrä nyt. Ei oo paljon aikaa enää, et piirrä nyt jo ja sitten mä väkersin siihen mökin ja vielä ihan suutuksissani panin siihen savua, kun mä en ymmärtäny, miten mä oisin sen tehnyt. Mua suututti niin hirveesti, että mä en osannut piirtää, mitä mä näin. Ja mikä se oli. Se oli sveitsiläistyypinen käkikello seinällä ja me oltiin odotettu sitä, et se tulee käki sieltä ja sanoo kukkuu. Ja mä en kerta kaikkiaan sitä osannut ilmentää ja mua se suututti.

Muu askartelu ja taiteilu. Askarteluihin liittyi myös saksien käyttö. Eräs haastateltu muistikin saksilla leikkaamisen mieluisana toimintana:

H3.2: No se oli ainakin suurin... mitä mä muistan aina oli pahvinen tällanen näin (näyttää) ja siinä oli kultakala. Ja siinä tietysti kädentaitoa sitten, kun leikattiin sitä kalaa. Kaikki ne evät ja pyrstöt ja kaikki. Niin se kala oli niin ihana. Mä olisin leikannut vaikka kuinka monta kalaa kun olisin vaan saanut.

Askartelujen aiheet liittyivät toisinaan juhla-aikaan. Eräs haastateltu muisteli, että joulun aikaan oli askarreltu villalangasta punaisia sydämiä ja olkikoristeita. Hän kertoi, että pääsiäisen aikaan tehtiin pajun ja koivun oksiin koristeita silkkipaperista ja maalatuista kananmunan kuorista. Lisäksi lastentarhassa askarreltiin ainakin kortteja. Eräs toinen haastateltu kertoi, että he olisivat tehneet itse tuohesta pieniä ruukkuja, joihin istutettiin kukan versoja.

6.2.3 Työtehtävät sisällä

Sisällä hoidettiin ja kasvatettiin kasveja, avustettiin keittiöaskareissa, pestiin ja silitettiin nukun vaatteita, kiillotettiin kuparia ja kannettiin klapeja ulkoa sisälle. Työtehtävien hoitamiseen muistettiin liittyneen myös essun käyttö. Toisinaan työtehtävät koettiin suosionosoituksiksi, mutta joskus niitä pyrittiin myös välttelemään.

H3.2: Sillon me pestiin nukenpyykin ja jotain ehkä taloustöitä, mistä sitten kun tuli isommaksi, niin osasi jo laistaa sillein, että oli ehkä perunankuorintaakin tais olla.

K: Oliko se niin, että niistä pysty sitten laistamaan niistä töistä vai?

H3.2: Ainakin yritettiin. - - Ja heikompi jos oli vähän joku, niin tökättiin niin kun sitä siihen että mene sinä tekemään.

Kasvien hoito ja kasvat. Työtehtäviin kuului kukkien kasvatusta, kukkien kastelua, mullan vaihtoa ja pölyjen pyyhkimistä kukkien lehdiltä. Kukkia kasvatettiin ympäri vuoden ja yksi haastateltu muisteli, että ainakin äitienpäiväksi laitettiin jotain kasvamaan. Toinen aikuisten hyväksyntää kokenut haastateltu kertoi kukkien hoitamisesta seuraavasti:

H2.4: musta tuntuu, että pääsi niitä kukkiakin hoitamaan, niin se oli semmonen niin kuin palkinto jostain... Semmonen mielikuva mulla on, et ei sitä kaikki ei päässy tekemään... Annettiin esiliinat eteen ja pienet sangot, joissa oli vettä ja sitten me saatiin pyyhkiä pölyjä niistä kukista. Ja se oli valtavan suuri tämmönen joku hyväksytyksi tulemisen tunne, kun sai tätä tehdä.

Erään haastatellun mukaan lapset olivat tehneet syksyisin pienet istutukset, jotka viettiin kellariin. Istutuksia käytiin kastelemassa kerran viikossa ja lopulta istutukset alkoivat kukkia.

H4.4: Syksyllä tehtiin pienet istutukset ja vaikka ne oli jotain tulppaanisipulia tai sitten hyasintteja ja sit me vietin tonne kellariin ja käytiin kerran viikossa kastelemassa niitä. Sit otettiin 3-4 viikkoa ennen se tötsä pois, et ne kukat alko tulla sieltä kun ne oli siel viileessä ja sit ne oli niin ihanan näkösi kun joulu tuli, semmosta pitkäjännitteisyyttä.

K: Saiko niitä sitten viedä kotiin niitä kukkia myös?

H4.4: Mull ei oo siitä mitään mielikuvaa, et tota voi olla et niit sai kotiin mut osa oli tänne laitettiin niin kun näytille joka paikkaan, et täällä oli aina kukkia ja kasveja hirveesti ja osa oli näissä tiloissa että sit varmaan sieltä saiki, mut ei niitä nyt jaettu.

Keittiötyöt. Monet haastatellut muistivat auttaneensa keittiössä ja ruokailuun liittyvissä askareissa. Keittiössä lapset saivat auttaa leipomisessa sekä ruoan valmistuksessa kuorimalla ja paloittelemalla perunoita ja porkkanoita tai hämmentämällä puuroa. Lisäksi he auttoivat pöydän kattamisessa ja astioiden pois korjaamisessa sekä astioiden tiskaamisessa. Keittiötöistä muistettiin myös kuparisten pannujen nostaminen ruokahissille. Keittiöaskareet oli koettu mukavina ja auttamaan pääseminen oli ollut erityistä ja haluttua. Eräs onnistumista tehtävässään kokenut haastateltu muisteli, että ruokailussa oli erityiset avustajat.

K: Onks mielikuvaa siitä, kun oli tää ruokailutilanne, niin miten lapset siinä autoivat?

H3.1: Joo siel oli jotkut oli niin kun järjestäjiä, jotka muistaakseni vei leipää ja tämmösiä ja korjasivat astiat pois ja sekin oli semmonen et oli niin kun hienoo kun pääsi.

Ruokailun jälkeen lapset olivat saaneet auttaa tiskaamisessa. Toisaalta osa haastatelluista muisteli, ettei lapset osallistunut tiskaamiseen. Kuitenkin eräs toinen haastateltu muisteli, että tiskit kannettiin ruokailun jälkeen tiskipöydälle ja useampi lapsi tiskasi niitä. Tiskit tiskattiin heti ruokailun päätteeksi. Lisäksi astioita oli kuivaamassa useampi lapsi ja tämän jälkeen lautaset laitettiin hyllylle. Lisäksi lapset auttoivat viemällä maitoja jääkaappiin, jonka viilennys tapahtui jääpalojen avulla. Yksi haastatelluista nosti esille muistonsa leipomisesta:

H2.1: Muistan semmosen tapahtuman me oltas leivottu keittiössä jotakin pikkuleipiä tai joululeipiä tai tällasta ja se oli aivan ihastuttavaa, mä pidin siitä oikeen kovasti, mutta se ei ollu mitenkään jatkuvaa että mä koin sen sellasena valtavana suosionosoituksena et sinne pääsi et se ei ollu mitenkään et ois totutettu tyttöjä heti pesemään astioita tai tiskaamaan tai johonkin tällaseen vaan se oli sitte tällasta jotkut pullat joskus paistettiin.

K: Pääsikö ainoastaan tytöt keittiöön?

H2.1: Joo tyttöjä mä muistan et tytöt meni sinne mut poikien tekemisistä mä en sitte muistakaan mitä he tekivät, koska tota muutoinkin silloin oli hurja tark... aika lailla erillään tyttöjen ja poikien leikit.

Kuparin kiillotus. Jotkut haastatelluista muistivat saaneensa joskus kiillottaa lastentarhan kupariastioita. Kuparin kiillotus koettiin tärkeänä ja eräänlaisena leikkinä tai askarteluna. Yksi haastateltu kertoi kuparin kiillotuksen tapahtuneen ennen joulua ja hän oli kokenut, että lapset olivat tehneet ikään kuin perustyön kuparin kiillotukseen, mutta henkilökunta viimeisteli sen.

Nuken vaatteiden peseminen ja silittäminen. Osa haastatelluista muisti pesseensä ja silittäneensä nuken vaatteita. Nukkejen vaatehuolto tapahtui kesäisin pesemällä vaatteita paljuissa ulkona ja silitys tapahtui keittiössä, jossa silitysraudat oli hellalla kuumenemassa. Eräs haastateltu muisteli, että nuken vaatteiden pesu ja silitys oli lastentarhassa enemmänkin tyttöjen työtä. Toinen haastateltu kertoi kokeneensa nuken vaatteiden pesun mieleisenä tehtävänä.

H3.1: Kyl siel oli paljon semmosta toimintaa, semmosta niin kun esimerkiks pestiin nukkien vaatteita ja siit mul onkin jääny semmonen mieli näistä, siel ei saanu puhua suomea ja mä puhuin sitten vähän huonosti sitä ruotsia, mä halusin pestä niitä vaatteita.

K: Niin, oliko se hauskaa?

H3.1: Oli oli se oli kauheen hauskaa... Ihan semmosissa pesuvadeissa ja sitten mä menin sanomaan et "tytöt mitä mä nyt sanon sitten" niin mä sanoin tvättä händerna nukenvaatteet (naurua)

K: (naurua) Just ni kahdella kielellä. Oliko se sitten niin kun kielletty puhua suomea?

H3.1: Oli.

Puiden kantaminen. Muutamit haastatellut muistivat kantaneensa varastosta hevosen tuomia puita sisälle puulämmitystä varten. Puita kannettiin myös keittiönväelle ja eräs haastateltu kertoi, että keittiön ihmiset olivat erityisen mukavia, kun heille tuotiin puita. Puita kannettiin selkärepuissa ja kantamisesta syntyi myös kilpailua.

K: Muistaksä muuten että te lapset oisitte tänne kerroksiin kantaneet puita?

H1.4: Joo meillä oli semmoset selkäreput.

K: Joo semmonen kantoteline.

H1.4: Siinä oli nahka tossa ylhäällä täs kohtaa ja sitte se että hyvin tarkkaan katsottiin ettei liikaa otettu, koska opettajat oli vastuussa näistä lapsista, että jos selkä viottuu tai muuten... niin me alotettiin tässä kolmella tai neljällä klapilla ja sitte joku oli että ei oteta lisää, pannaan kuus... sillä tavalla tuli niinku kilpailu siitä kuka...

K: Kuka kantaa eniten

6.3 Toiminta ulkona

Lastentarhan ulkona tapahtuvasta toiminnasta muistettiin ulkoilut karkailuineen, ulkoleikkiympäristö ja –välineet, leikit eri vuodenaikoihin sekä työkasvatukseen liittyneet tehtävät.

6.3.1 Ulkoilu

Lastentarhan ulkoiluissa oli ollut paljon lapsia pihalla. Erään haastateltavan muisto ulkoilusta liittyi siihen, ettei ulkoilemaan lähdetty sateella. Yksi haastateltu muisti myös leikit pikkoveljen kanssa. Toinen haastateltu muisti ulkoiluun siirtymiseen liittyneen kurin ja järjestelmällisyyden. Lisäksi hän muisti ulkoilusta ulkoiluvaatteiden puuttumisen.

H2.1: Kuri oli myöskin sitten se, että mentiin ihan järjestelmällisesti yhdessä ulos ja tultiin sieltä myöskin. Meillähän ei ollu mitään erillisiä ulkoiluvaatteita vaan meillä oli kaikilla tytöillä silloin kolttu ja esiliina.

Lastentarhan pihan muistettiin olleen hiekkapihamaa ja eräs haastateltu kertoi tämän vaikuttaneen myös leikkeihin ulkona.

H2.6: Ei siin pystyny oikeen mitään erikoisii, kun siin oli hiekkaa, hiekkapiha.

Ulkoilusta muistettiin myös, että siellä sai juosta ja että ulkoilu oli iloista puuhaa. Eräs haastateltu muisteli, että ulkona leikittiin myös piirileikkiä ja piilosta. Toinen haastateltu muisti tapaturman, jossa päähän oli tullut haava ja haavan paikkaukseen oli käytetty kreppipaperia.

H3.2: Mä muistan kerran kun me leikittiin pihassa... Toinen kanto käsistä tai jaloista ja toinen täältä pääpuolelta ja se, joka kantoi pääpuolelta niin laskikin... pudotti siihen, että pää kolahti siihen kivetykseen ja pää auki. Sitten sitä vaan kreppipaperilla, kun ei ollut sideharsoa, kreppipaperilla valkoisella kiedottiin turbaaniksi kun se oli täältä halki.

Ulkoiltaessa suomen- ja ruotsinkieliset lapset ulkoilivat eri aikaan ja eräs haastateltu arveli tämän johtuneen siitä, että kaikki eivät olisi mahtuneet pihalle samanaikaisesti. Sama haastateltu oli ollut lastentarhassa puolipäivälapsena, jolloin muisteli ulkoilua olleen melko vähän.

H2.3: Se oli aika iso se piha ja sielhän sai ihan... mut jotenkin suomenkieliset ja ruotsinkieliset oliko eri aikaan tai et me ei oltu yhtä aikaa koskaan, koska lapsia oli aika paljon, et sinne ei ois ehkä mahtunu.

H2.3: Jotenkin me oltiin aika vähän tossa pihalla, koska mä olin puolipäivälapsi.

Haastatellut muistivat myös karkailut ja karkausyritykset tarhan pihalta. Pihan ulkopuolelle lapset lähtivät parempien leikkien ja pienten tutkimusretkien perässä. Ulkoilussa muistettiin kuitenkin olleen useita valvojia, jotka saivat karkurit kiinni. Eräs haastateltu muisti, että he menivät salaa aidan toiselle puolelle leikkimään vanteilla.

H1.4: Ne on polkupyörän puuvanteita, niistä otettiin näin pois nämä... ja sitten tämmönen keppi oli... jonne haluttiin mielellään mennä ton aidan toiselle puolelle, ku täs oli hiekkaa, niin ne ei menny niin lujaa sitten. Salaa mentiin sitte ku joku...

K: Aha... Olikse kiellettyä mennä sinne aidan toiselle puolelle?

H1.4: Kielletty oli, et yks piti vahtia sitten siinä asfaltilla... Siinä jalkakäytävällä, yks piti vahtia siinä et jos tulee joku opettaja niin äkkiä sisälle, et kurra meni tosta lävitse... Eihän se lävitse menny, mut jotain keksittiin, et saatiin taas jatkaa hommia.

Yksi haastatelluista muisteli, että lastentarhan läheisyydessä oli divari, jonne hän oli karannut menemällä aidan yli. Karkaamiseen liittyi myös turvallisuusriski ja tällaista tapausta eräs haastateltu muisteli seuraavasti:

H3.4: Siinä oli isompia poikia siinä pihalla ja me jäätiin sitten leikkimään niitten kans... tai ainakin minä jäin... Mä tavallaan karkasin täältä tarhasta. Ja sit mä kerran muistan kun jotain sementtityötä tehtiin... Oli iso sementtitynnäri täynnä sementtiä, niin isot pojat valehteli et siinä on jäätä ja minä hurjapäänä sitten tietysti vähän aikaa siinä tuumailin ja ne sano, et kyl se kestää... ja hyppäsin siihen ja menin rintaa myöten sementtiin, et hyvä etten

hukkunut... No sittenhän pojille tuli kiire, ne kai nosti mut pois mutta sitten ne juoksi pakoon kyllä, kun mä olin aika hirveen näkönen... Ja sitten mä menin kotia ja siitä varmaan tuli sitten sapiskaa tarhallekin, että kuinka poika sieltä karkas.

6.3.2 Ulkoleikkiympäristö ja ulkoleikkivälineet

Lastentarhan piha ympäristönä oli jäänyt monen haastatellun mieleen ja pihalta muistettiin erilaiset leikkivälineet. Ulkoleikkivälineinä oli erilaiset rattaat ja autot, jotka oli tehty alumiinista ja puusta. Myös pihalla olevat rakennukset muistettiin.

H3.2: Sitten siinä oli heti kun tultiin portista, niin oikealla puolella oli keinut -- vasemmalla puolella siinä kulmassakin oli jotakin ja sit tuli se hiekkalaatikko... Sit tuli jotkut toiset keinut ja sit oli vielä se leluvarasto siellä.

Eräs haastateltu muisteli, että pihalla olisi ollut liukumäki, mutta muutoin välineitä oli vähän. Toinen haastateltu taas muisti, että ulkona oli ollut paljon leikkivälineitä.

H2.6: Siel oli paljon lelui. Kyl mä muistan, et oli kaiken näkösi kärryjä ja kaikkii vempeleitä, et ei lehuista kyllä ollu puute siinä välitunneilla.

Ulkoiluvälineitä ja leikkikaluja säilytettiin pihalla vajassa. Leikkikalut vietiin vajan hyllylle. Vajassa säilytettiin myös leikkimökkien huonekaluja. Joku muisteli, että myös pihaleikeissä oli ollut tärkeää, että leikit järjestettiin pois ja esimerkiksi lelut pestiin, jotta leikkivälineet olivat valmiina seuraavaa leikkijää varten.

H1.4: Ja sitten tota me pestiin täällä näissä vadeissa... Meillä oli puuleikkikalut.

K: (Kertoo valokuvan tiedot)

H1.4: Ja sitten tuota ku nää tuli likaseks... ja sit meillä oli paljo alumiinisia pyttyä ja lusikoita, nii aina ku lähettiin... päivä loppu sitten sieltä leikistä, niin sit joutuki pesemään. Sit käytiin hyllyyn...

K: Ulkovarastossa oli hyllyt?

H1.4: Joo ja sit siellä ne kärryt ja sitte nää kurrat oli siel, näitä sanottiin kurraks... Ja sitte siellä oli tämmösiä punasen ja sinisen tuvan huonekaluja vietiin sinne, ku niis oli vähä huonot lukot, niin vietiin sit aina pois sitte illaks ja matot sieltä ja se oli oikein niinku koti siellä oli pieni hella missä leikittiin että laitetaan ruokaa.

--

H1.4: Kaikki piti viedä poies.

K: Joo, aivan leikit piti aina niinku järjestää.

H1.4: Järjestää ja piti laittaa että ne oli siistit... Oli jollaki hyllyllä.

Lastentarhassa lapset leikkivät myös erilaisilla kärryillä ja rattailta. Kärryleikeissä työnnettiin kaveria tai pienempiä lapsia kärryissä ja joskus näistä kärryistä saattoi tulla myös riitaa. Eräs haastateltu muisteli, että kärryleikit oli tarkoitettu pienemmille lapsille. Toinen haastateltu muisteli kärryleikkejä ja näissä leikeissä pienemmistä lapsista huolehtimista seuraavasti:

H1.4: No, ehkä mulla oli semmonen niinku näitä pienempiä kohtaan sitten että mä tykkäsin ja työnsin näillä kärryillä tossa ja sitte oli toisenlaiset kärryt...

K: Oliko ne ne niin kutsutut poikakärryt?

H1.4: Eee, ne oli oikein semmoset kottikärryt

K: Kottikärryt?

H1.4: Joo ei kottikärryt, mutta se oli semmonen millä omenakauppiaat ennen torilla menivät niillä kärryillä ja sitten tuota pantiin istumaan sinne pienemmät ja narulla sidottiin sitte siihen semmoset pinnasivut kiinni ettei ne pudonnu ja sitte yks tuli takaapäin ja piti niinku järjestystä että ei liian kovaa ja jos joku kaatu niin sitte oli heti mentävä auttamaan ja sitte meillähän oli semmoset polvisukat ja sukat meni rikki niin sitte oli kauhee itku päällä et mitä äiti nyt sanoo...

Ulkoleikkivälineinä oli lisäksi keinut, puolapuut ja vanteet. Vanteilla leikittiin vanteenpyöritystä ja eräs haastateltu muisteli vanteenpyörityksen olleen enemmänkin pojille mieluinen leikki. Lisäksi pihalla oli keinut ja keinumista valvoi aina opettaja. Erään haastatellun mukaan keinuihin oli ollut kova tungos ja hän muisteli myös, että pihalla oli kiipeilyyn tarkoitettuja paikkoja.

H3.1: Sit siel oli keinut, mut niihin oli aina kauhea tungos, että siel oli jotain kiipeilyjuttuja siel oli, mut siel oli oikeen melkein kun semmonen viidakko siel oli niin paljon kaikkia.

Lastentarhan ulkoilusta muistettiin myös juoksentelu, puujalat ja niillä kävely sekä nuoran hyppääminen. Eräs haastateltu muisteli heidän ulkona leikkimäänsä hevosleikkiä.

H2.4: Sen mä muistan, että oli semmoset valjaat tehty ja sitten pantiin joko sitten vaan ihan tästä näin siis niskan ja tuolta kainaloitten alta ja sitten oli oikein semmoset jotka meni yli rinnan tänne selän taakse ja sitten yks oli hevonen ja toiset hyppi perässä... ohjas sitä hevosta... ja kauhee meteli oli ja melske.

Useat haastatellut muistivat lastentarhan pihalla olleet leikkimökit, joissa leikittiin kesäaikaan. Leikkimökkien käyttö muistettiin jokseenkin rajoitettuna ja leikkimökkialueelle pääsi harvoin, sillä se oli suosittu leikkipaikka. Lapset pääsivät leikkimökkeihin leikkimään vuorotellen. Silloin kun leikkimökkeihin pääsi leikkimään, se oli monelle hyvin viihdyttävää. Leikkimökeissä leikittiin kotia ja laitettiin leikisti ruokaa. Eräs haastateltu muisti, että leikkimökkiin sai valita kaverin mukaan.

K: Ai leikkimökkiin? Niin te leikitte kotia?

H1.4: Joo ja sitte sinne sai ottaa kavereita ja sitte jos otti kaverin, niin se kaveri otti taas seuraavalla kerralla minut, että se oli aina semmosta vaihtokauppaa.

Eräs haastateltu kertoi tilanteesta, jossa hän oli uhmannut sääntöjä ja mennyt kiellosta huolimatta leikkimökkialueelle. Haastateltu kuvasi tilannetta, rangaistusta ja kokemusta seuraavasti:

H2.1: Sit mä oon kertonu siitä miten mä olin tottelematon ja menin tuonne pikkumökkialueelle kun sinne ei saanut niihin mökkeihin jostain syystä se oli suljettua aluetta kun siellä oli kaks ihanaa leikkimökkiä ja niissä näiden vuosien aikana mä oon... muistan et olisin saanut leikkiä vain pari kertaa... Jostain kumman syystä ne oli niin tai niitä ei mä en tiedä oliko se vaikea valvoa vai miksi ja siinä oli sellanen runsas aidasto ympärillä ja sinne oli kielletty menemästä ja minusta se oli pitkällä pitkällä pihalla. Kerran mä en voinut vastustaa kiusausta mä hyppäsin sinne tai menin sinne puolelle, jolloin sitten semmonen poikalapsi tuli ja sano et että hän menee kertomaan et sä oot täällä ja niinhän se tuli ja kanteli ja mä ennenkun se ehti mennä kantelemaan niin mähän otin sitä kii ja mä möyhensin sen. Mä olen ollut kolmas tyttölapsi ja olen tottunut et pitää pitää puolensa ja mä en muista että mä mitään kauheesti mutta kaadoin hänet maahan ja varmaan vähän nyrkillä löin ja se kilju niin kamalasti että tuli tädit vastaan ja silloin mä jouduin sitten sinne kansliiaan Jeesus-kuvan alle istumaan koko päiväksi että olisin pyytänyt anteeks, mutta mä en pyytänyt koskaan, koska minust se poika oli käyttäytynyt täysin epäinhimillisesti. (naurua) Äiti tuli lopulta hakemaan myöhään mua ja oli ihmetelley missä mä olen ja oli sanottu, että mä oon kansliassa kun oon käyttäytynyt sopimattomasti, mutta lopputulos oli se en mä koskaan joutunut pyytämään anteeks enkä pyytäny.

Eräs haastateltu muisti suuren pettymyksen leikkimökkeihin liittyen, kun hän ei ollut päässyt koskaan leikkimään leikkimökkiin.

H2.4: Suurin pettymys mikä oli täällä, että ei koskaan päässy leikkimään niissä leikkimökeissä.

K: Ihan totta?

H2.4: Ei edes päässyt kattomaan mimmosta niissä oli.

K: Oliko se niin, että niissä ei sitten saanut lapset leikkiä, vaan että se vuoro ei vaan sitten sattunut jostain syystä?

H2.4: Ehkä niissä vaan leikittiin kesällä... todennäköisesti...

Eräällä haastatellulla oli muistikuva siitä, että leikkimökit olivat varattu kokopäivälapsille.

H3.3: Pihalla me emme saaneet mennä ton takapihalle, mis oli se leikkimökki, et ei sinne puolelle ollenkaan, että ilmeisesti me olimme tässä etupihalla vaan ja se leikkimökki oli aika tuolla taka-alalla. Se oli niille kokopäivälapsille varattu.

K: Jaa, näinkö oli, että puolipäiväiset ei saannu ollenkaan...

H3.3: Joo, en mä koskaan oo ollu sen lähelläkään sen leikkimökin lähellä. - - Oisko sitten, että ne oli niin raisuja ne leikit mun mielestä, et mä en menny sinne omaehtoisesti, voi olla niinkin.

6.3.2 Ulkoleikit eri vuodenaikoina

Ulkoleikit vaihtelivat vuodenaikojen mukaisesti. Kesällä korostuivat hiekka- ja vesileikit ja talvella lapset leikkivät lumella. Hiekkalaatikkoleikeistä muistettiin yleisesti, että lastentarhan pihalla oli hiekkalaatikko, jossa leikittiin ämpäreiden ja mokien kanssa. Nämä leikit olivat erään haastatellun mukaan pienempien lasten leikkejä. Eräs haastateltu muisteli keväistä hiekkalaatikkoleikkiä seuraavasti:

H3.2: Ulkona oltiin paljon ja leikittiin ja... mentiin siinä ja hiekkalaatikko täytty keväällä vedestä kun se sulii. - - Ja kun äiti tuli hakemaan, niin äiti sano että eihän sulla vaan oo tota märät jalat... Joka ikinen päivä kun siinä oli vettä, niin mulla oli joka ikinen päivä saappaat täys. Kukaan ei sanonut mitään, että älä mene sinne... Ehkä se oli sanottu, mutta minä menin. Joka ikinen päivä oli märät jalat. Puhuttiin siitä, että kuinka päin tahansa, niin se aina hörppäs, vaikka kuinka yritti kahlata varovasti.

Toinen haastateltu muisti lastentarhan ulkoilusta pukkijaloilla olevan monitoimilaatikon, jossa voi leikkiä vesileikkejä.

K: Onks sulla muistoja, että te oisitte niinkun tämmösessä niinku laatikko (näyttää kuvasta)...

H1.4: Joo tämä on laatikko joka oli tuossa ulkona ja tää oli siinä just joka oli se oikia korkeus ettei tartte olla polvillaan...

K: Justiin joo.

H1.4: Tätä saatto nostaa sillä tavalla, oli erilaiset pukit... Oli pukkien päällä, niinku semmoset pukisängyt.

K Joo

H1.4: Erilaisia korkeuksia riippuen pituudesta ja tää sen takia että selkä ei väsyny ja sitte se että täältä sai ottaa pois niitä tavaroita ja täältä nostaa takasin ja tehdä pyramiidia ja linnoja ja sit me pantiin taas oikeeseen... Tää oli sit puhdas seuraavaa porukkaa varten

K: Juu...

K: Muistaksä että tähän laatikkoon ois joskun pantu hiekkaa tai vettä?

H1.4: Mä muistan semmosen, että täällä oli pelti sisällä

K: Joo

H1.4: Tässä on pelti ja sit pantiin... siinä laivaa leikittiin puulaivoilla...

--

H1.4: Tää oli peltilaatikko täs sisällä.. se oli se ja sitte peltilaatikko piti pestä harjalla ja kuivata se, koska siihen aikaan ne saatto ruostua ja sit lopuks nää maalattiin sitte vielä ku ne vanheni... Niin muistaakseni ne maalattiin sitte vihreeks tai siniseks... tää oli niinku merta sitte.

K: Aha, justiin. Se oli aika monikäyttönen laatikko sitte.

H1.4: Monikäyttölaatikko joo

Talvisin ulkoilussa rakenneltiin lumesta lumiukkoja, lumilyhtyjä ja lumilinnoja. Myös lumen lapiointi ja kelkkaleikit mahakelkoilla muistettiin. Kelkoilla vedettiin kavereita. Eräs haastateltu muisti talviulkoilusta tunnelin kaivamisen ja yhden erilaisen kelkkaleikin:

K: Rakentelitteko lumesta lumilinnoja tai sillä tavalla?

H1.4: Kyllä ja sitte semmosia pitkiä tonkkia, että kaivettiin... yks lähti porukka tuolt toisest päästä, niinku tuolt ikkunasta ja toiset tuli täältä ja sitt ku ne tapas siellä että osuko se käytävä yhteen.

K: Niin justiin... sehän on ollu jännää...

H1.4.: Ja sitte ku mittas ettei vahingossa sitte lapiollaki oli niin ettei puhkaise toisen silmiin, että nyt te ootte lähellä että työnnä sinä keppi sieltä et nähdään kuinka paljo siinä on viel lunta siinä välissä. Niinku metro...

K: Juu juu, niinku metrotunneli.

H1.4: Ja siellä tietysti mentiin tota kelkalla tehtiin semmonen kelkka, sielt päästä oli semmonen naru ja pantiin istumaan sitte kaks lasta tai yks laps ja toiset veti sielt toisest päästä sen...

K: Tunnelin läpi?

H1.4: Tunnelin läpi ja se oli hauskaa.

Yksi haastateltu muisti talvisista ulkoleikeistä lumisodan, johon myös opettajat olivat osallistuneet.

K: Muistellaan vaikka, että mitä teitte pihalla talvella? Oliko jotain erityistä, kelkkoja tai pulkkia?

H3.5: No semmosia vanhan ajan kelkkoja. Kyl siinä joku liukumäki oli tämmöset tikapuut ja oisko keinut ollu talvella. Mut kyl me tämmöstä lumisotaa palloiltiin, kai siinä oli sit pari opettajaaki

6.3.3 Työtehtävät ulkona

Työkasvatukseen liittyvät pienet työtehtävät ulkona muistettiin pääasiassa mukavina ja hauskoina askareina. Haastatelluilla oli muistoja talvisista lumitöistä, kesäistä pihan haravoimista, pienistä kunnostustöistä sekä kasvimaan laitosta ja hoitamisesta.

Eräs haastateltu muisti aidan maalaamisen hauskana ja opettavaisena kokemuksena.

H1.4: Se maalattiin melkein joka toinen vuosi tää aita ku se oli auringossa ja ne maalit oli semmosia, et ne rapistu... putos siitä pois... ne homehtu ja sit me jouduttiin ensin krapalla krapaamaan ja sit meillä oli hiekkapaperia, putsattiin... - - Ja sitte se että mikä oli tärkeetä että sai ton lakin, tää oli maalarimestari... ja sit nää (viittaa kuvaan) oli kyllä vaaralliset nää ku ne oli...

K: nää tikkaat?

H1.4: Joo nää puutikkaat...

K: Tykkäsitkö sä tästä? Olikse se hauskaa tää...

H1.4.: Joo tää oli hauskaa, se oli kaikki se et mitä oppi

K: Niin niin

H1.4: Se, et eihän ihminen opi jollei saa koittaa.

Sama haastateltu muisti myös lumityöt hauskoina. Hän muisti haastattelijan näyttämän kuvan avulla, että lapset saivat auttaa aikuisia jäätyneiden auton ikkunoiden puhdistamisessa.

H1.4: Samoten kuten lumityöt oli hauskoja

K: Te lapset ootte sitte siinä ollu auttamassa vähä lumitöissä, eiks vaan?

H1.4: Joo se tapahtu sillä tavalla, että... (katsoo kysyjän kuvasta) tässä taitaa olla opettaja vahtimassa...

K: Juu vaikuttaa siltä.

H1.4: Vaikuttaa opettajalta.

K: Ja sitte tossa on kuljettaja tämä herra tässä.

H1.4: Joo ja tuolla on toinen kuljettaja tuolla takana... apumies.. ja sitten niinkun ne oli ottanu pois niin me saatiin krapata sitte tommosella pikkulapiolla.

Haastateltu, joka muisti maalaamisen ja lumitöissä auttamisen hauskana muisti myös pihan hiekoituksen mukavana toimintana.

H1.4: Ja sitte hiekotus oli kans, meillä oli semmoset... hiekotuslaatikot... muistaakseni se oli semmonen että remmi tästä näin ja sitten oli... se oli

semmonen... tää oli suora mut sit se oli näin pyöree se ulkopuoli, niinku puolikas tommosesta ympyrästä... puulaatikko ja sitten oli moka ja mentiin sitte näin...

K: Ja sitte heittelitte hiekkaa...

H1.4: Ja sitte siitä tapeltiin aina kuka saa mennä ja se oli kivaa se hiekanheitto

K: Ai se oli hauskaa?

H1.4: Joo, sen takia ku siitä näki jälkensä...

K: Siinä on varmaan pieni poika tuntenu olevansa niinku tosi tärkeä.

H1.4: Siinä oli semmonen siellä, jotka oli täs ulkotöissä, niin muistaakseni ne vapautettiin jostaki tämmöisistä töistä sisältä sitten...

K: Aha.. (naurua)

H1.4: Seuraavaks päiväks ett... siitä sai niinku palkinnon sitte.

Usealla haastatellulla oli muistoja kasvimaan laitosta ja puutarhan hoidosta. Osa muistoista liittyi kasvimaalla kasvaneisiin kasveihin. Osalla haastatelluista oli muistikuvia siitä, että lastentarhassa oli yhteinen kasvimaa, joka sijaitsi lastentarharakennuksen takana. Eräs haastateltu muisteli, että siementen kylväminen tapahtui toukokuussa ja hänelle jäi tästä muistiin mullan tuoksu.

Kasvimaan kitkeminen ei ollut aina kaikille kovin mukavaa hommaa. Eräs haastateltu kuvasi kasvimaan laittoon liittyviä muistojaan seuraavasti:

H3.2: Siellä oli se kasvimaa, niin sitähan me jouduttiin kitkemään. Että sekini oli vähän semmosta, että viittiikö tuota aina tehdä. - - Mä en muista niin tarkkaan mitä se sato saattoi olla. Mut oli siin jotakin, koska sitä joutu nyppimään.

Haastateltu, joka koki erilaiset työtehtävät maalaamisesta pihan hiekoitukseen mieluisina, muisti erityisen hyvin myös kasvimaan laittoon liittyvän kasvatuksen.

K: No täällä sitten on.. on myöskin ollu semmonen pihapuutarha...

H1.4: Talon päässä muistaakseni...

H1.4: - - Tää oli sit semmosta multaa ja tää oli sit niinku semmonen kasvimaa ja sit jokainen sai semmosen... oliko se ny metri kertaa kaks semmosen oman paikkansa ja siitä sitte kilpailtiin syksyllä että kellä oli kauneimpi..

K: -- Muistakse mitä te ootte istuttanu tänne?

H1.4: Joo, se oli porkkanaa ja sitte oli tuota naurista oli siinä ja sitte oli jotain kurkkua kanssa, muistaakseni ne kurkut kasvo sitte, ei ne ollu kovin isoja... ja se oli niinku semmonen yhteisää, se ei ollu niinku kenenkää oma, se oli semmonen niinku koulun opetusmaa. Ja sitte oli omat semmoset pienet plätit, jota sitte sen jälkeen ku tää oli opetettu, niin sit sä meet omalle paikkaa ja osaat laittaa yhtä hyvin... Tää oli niinku ammatti-ihminen sit ku opetti.

K: Ihanko te ite istutitte näitä tota ihan siemenistä laitoitte?

H1.4: Joo, siemenistä. Oli tuolla etelän puolella ikkuna, semmonen pitkä pöytä ja siinä oli jokaisella pienet ruukot ja sitte oli pienet kastelukannut, joilla kasteltiin, joskus piti ottaa se etupää pois ja sihti päälle ja se oli niinku helpompi pienille lapsille kastella ilman sitä sihtiä, ku se sihti oli helposti... se oli niin iso että meni lattialle, että tällä pysty kaataan vähä ja opettaja seuras, että nyt tuli lautaselle, että nyt ei enää vettä enempää sitte.

K: Just

H1.4: No sit se otettiin sieltä pois ja se ruukku pois, sitte pantiin se maahan sinne ja tää sama opettaja saatto olla myös veistonopettajana... Ja sitten myöskin ompelua.

K: No miltäs tuntu tää tämmönen puutarhatyö?

H1.4: Tää oli siinä mielessä just niinku ku näki mitä tapahtu. Sitä monta kertaa ku tultiin niin lähettiin juokseen et onks tullu jo lehtiä ja onks sitä ja paljonks on kasvanu... Sitte mitattiin kepillä, pantiin keppi viereen ja pantiin... jollaki lyijykynällä merkki, nyt se oli tossa, nyt se on kaks senttiä korkeampi! Että näki kehityson tällä kasvulla joka taas kiinnosti lapsia...

K: Sä olit varmasti sitte ihan koko kesän lastentarhassa?

H1.4: Joo, koko kesän... se alotettiin jo joskus tähän aikaan niin kouluttamaan siemenistä.

K: Joo

H1.4: Sitte... ne oli hyvin pieniä vakoja ja sitte niitä otettiin pikkusen pois, mokalla vaan siihen ja sitte möyhennettiin se maa, että tarpeeks syvälle meni ja ensin laitettiin kuoppa, sit kasteltiin se kuoppa ja sitte siihen. Ei liian kovaa ja sit taas kasteltiin päälle.

K: Joo. Kyllä teitä on hyvin opetettu ku sä vieläki noin hyvin muistat! (naurua) No saitko viedä kotiin omasta kasvimaasta jotaki?

H1.4: Me saatiin kotia naurista ja sitten jos oli uutta perunaa, niin kaks tai kolme, niin vietiin niin se oli niinku semmonen, et näin hyvä mä olen, vietiin näitä ja sit äiti oli kans semmonen et osas niinku olla juones mukana et nyt sun täytyy meillä kotonaki laittaa sitä ja tätä... Sillonhan oli mahdollisuus joka talossa melken, pihat oli tommosia hiekkapihoja ja sitte vähä multaa vei sinne ja siihen aikaan vielä saatto jättää..

Työkasvatuksen ohessa kasvien kasvatuksen avulla lapsille opetettiin myös ihmisen kehitystä lapsesta aikuiseksi.

K: Se on varmasti ollu semmonen niinku pienelle lapselle hieno kokemus siis elää läpi tää et miten siemenistä kasvatetaan ja miten se... Niinku kuulostaaa et se on tosi tarkkaan opetettu ja kaikki nämä vaiheet selvitetty että miten kasvit sitten elää sitä omaa elämäänsä.

H1.4: Joo ja se oli kaikkein tärkeintä sillon että kun oli semmosia hosuheikkejä ja hosuliisoja et eiks nyt huomenna tulee... niin sitä puhuttiin niinku samalla tavalla niinku ihmisen anatomiasta et ensin on pikkuvauva, sitte se kehittyy ja samaten tämä siinä vuodessa tai kuudessa kuukaudessa, se on sitte iso kasvi... eli se opetettiin jo siinä mielessä että aina verrattiin ihmiseen.

K: Hmm..

H1.4: Että vauvat on tuossa huoneessa ja te ootte noin isoja ku te ootte 6-vuotiaita ja ylhäällä on sitte jo kymmenvuotiaita ja sillä tavalla nää kasvitki kasvaa.

K: Aivan

H1.4: Mutta talvea ne ei elä, ku on kylmä täällä.

6.4 Retket

Toiminnasta muistettiin myös erilaiset retket. Retket suuntautuivat eri ympäristöihin ja retkille lähdettiin hieman eri tarkoituksin. Eräs haastateltu muisteli, että hän olisi ollut mukana rekiretkellä ja retken tarkoituksena oli käydä kukkakaupassa ostamassa kukkia, jotta lapset saivat versot kasvamaan itse tehtyihin tuohiruukkuihin. Toinen haastateltu kertoi, että he olivat tehneet retken lastentarhasta kelloliikkeeseen. Haastateltavalle jäi retkestä mieleen erityisesti kellojen ääni.

H2.4: Tossa Helsinginkadulla oli tämmösiä kelloliikkeitä useampia. Ja sitten oli ilmeisesti puhuttu lastentarhassa täällä niin ajasta ja kelloista. Ja sitten me mentiin kellokauppaan tutustumaan niihin kelloihin. Ne oli kaikki kellot pantu käymään ja siellä kauhee tikitys ja kling klang ja tommosta tik tak ja tiki-tiki-tiki... aivan valtava semmonen kellojen ääni. Ja sitten vähän ajan kuluttua alko soida ja lyödä ja siellä sitten kuulu semmonen bom-bom ja pim-pom ja ding-dong ja kukkuu-kukkuu ja sitten joku kello saatto soidakin näistä herätyskelloista. Ja siellä oli semmonen lasinen kello, missä oli joku tanssipari siellä sisällä ja sitten kun kello rupes soimaan niin ne tanssi.

K: Teitte niinkun täältä Ebestä...

H2.4: Ebestä joo siis täältä meidät vietiin sinne sit tutustumaan näihin kelloihin.

Saman haastatellun mukaan lastentarhasta oli tehty retki Eläintarhan lahdelle, jossa lapset saivat leikkiä itsetekemillään vesimyllyillä.

(nauhurista loppunut patterit toisen retkikuvauksen aikaan, joten haastattelija kirjoittanut retkikuvauksen omasta muististaan) ”Hän kertoi retkestä Eläintarhan lahdelle. Kävelivät pitkin Helsinginkatua, nykyisen urheilutalon ohi. Siinä vastapäätä asui silloin H2.4:n mummo puutalossa, joten reitti jäi senkin vuoksi mieleen. Eläintarhalla lapset saivat sitten leikkiä omatekemillään vesimyllyillä. Oli ihana tunne katsoa, kun ratas pyöri puros. tädeillä oli korissa eväitä mukana, joten välillä pidettiin evästauko. Leikittiin myös laululeikkejä hiekalla. Muistaa selvästi retkeltä kaikki kesäiset tuoksut ja keveän tunteen.”

Muistot retkistä olivat epätarkkoja ja hajanaisia. Eräs haastateltu mietti, että olikohan se, kun he menivät kalliolle, ollut retki. Toinen muisteli, että jonkinlainen matka olisi tehty jonnekin ”Niin kun olis joku bussi-juttu, mutta en mä muista”.

6.5 Juhlat

Muistoissa esiintyi useaan otteeseen erilaiset juhlat, kuten juhlapyhien, lasten syntymä- ja nimipäivien sekä vuosijuhlien juhliminen. Juhliin valmistauduttiin askartelemalla ja esityksiä harjoittelemalla.

Juhlat muistettiin arjesta poikkeavina mukavina tapahtumina, joista harmitti jäädä pois esimerkiksi sairastapauksen sattuessa. Erään haastatellun muisto juhlista liittyi lastentarhan johtajaan Armo-Lainaan, joka oli tullut juhliin tervehtimään lapsia. Kevätjuhlasta eräällä haastatellulla oli muisto siitä, että vanhemmat saivat olla mukana juhlassa. Yhden haastatellun muistoon juhlista liittyi niaaminen arvokkaille henkilöille, jotka tulivat juhlimaan Ebeneserin lastentarhan vuosijuhlaan.

H2.1: Mä muistan et ”suurtapahtuma” ollu en tiedä saattoko se olla vuosijuhla tai joku sellanen, missä oli ulkopuolisia... koska 30 -vuotisjuhla tai 40 -vuotisjuhla tai joku sellanen niin silloin mä muistan, että tuli jotain sellasia ehkä kaupungin edustajia... semmosia arvokkaita ihmisiä, niin muistan, et me oltais oltu kaikki yhdessä niaamassa.

Lastentarhan juhlassa oli ollut monenlaista ohjelmaa. Usein ohjelma oli laulujen ja leikkien esittämistä. Esityksiin pääseminen koettiin tärkeäksi ja lapsia, jotka esiintyivät taidokkaasti, ihailtiin.

H3.2: Kun oli juhlia, niin esitettiin aina jotakin ”saapasjalkakissaa” ja kuka mitäkin ja ”mummo kanasensa niitylle ajoi”, näitä tällasia leikkejä ja lauluja. H3.2: On vietetty. Kevätjuhlaa nyt ainakin, ja on varmaa joulujuhlaakin jollakin lailla. Mä muistan siitä varmasti, että isompina silloin kun pääsi aina johonkin esitykseen mukaan, niin se oli hirveen tärkeitä.

H3.3: Joskus oli jotakin semmosia yhteisiä lauluhetkiä tai jonkinlaisia juhlia, joissa sitten esiintymässä oli ehkä entisiä oppilaita tai jotain vähän vanhempia tyttöjä... ja mä ihailin niitä niin äärettömästi ja mulle jäi yks laulu mieleen. Se oli isompi tyttö ni hän esitti niin kun hul-hula tanssin tai jotain

tämmöstä ja soitti näin mandoliinia käsillensä ja tanssi ja hyppi siinä ja sit lopulta teki tämmösen hienon loppueleen näin... - - Minä olin niin kun voi kun minäkin osaisin.

Erään haastatellun mukaan kevätjuhlaan liittyi muisto Suvivirren laulamisesta. Myös joulunaika muistettiin pääasiallisesti mukavana ja tunnelmallisena. Joulunajan muistot liittyivät usein joulujuhlaan, tunnelmaan, ympäristöön, ohjelmaan, juhlavieraisiin ja ruokaan. Joulujuhlaa vietettiin juhlasalissa.

H1.1: Joulunajasta tuli mieleen, miten ihana oli pimeessä tulla tänne ja sit oli niin ihania leikkiä ja lauluja.

H2.1: Joo no se on varmasti sitten semmosessa hämärässä missä me juuri leikittiin näitä... penkit oli laitettu sinne ympäri ja leikittiin just tätä "Kello löi jo viisi lapset herätkää" Ja sitten se oli aivan ihanasti kynttilöin valaistu.

Joulujuhlassa oli koristeltu kuusi ja joulujuhlaan kuului jouluevankeliumin esittäminen, erilaiset laululeikit, tonttuleikit ja lahjojen jakoa. Eräs haastateltu muisti esittäneensä joulujuhlassa enkeliä.

H2.5: Joulujuhlista on ainakin se, että me oltiin siellä mukana... koska siellähän piti laulaa... ja oltiin enkeleitä mun siskon kanssa oltiin enkeleitä, kun me oltiin vaaleatukkaisia.

Joulunaikaan kuului olennaisesti myös jouluruoat, joista haastatelluilla oli muistoja. Jouluruoista muistettiin joulupuuro, jossa oli ollut manteli, punajuurisalaatti ja piparkakut. Erityisesti haastatelluille oli jäänyt hyvänä muistona mieleen lastentarhasta saadut lahjat, jotka sisälsivät erilaisia herkkuja. Eräs haastateltu muisti tarkasti lahjan paketoititavan tarkasti.

H4.4: Joulujuhliahan aina odotettiin hirveesti ja sitten kun jouluna sai aina semmosen pussin. Se oli vihree tai punanen ja sit siinä oli niitä joulupukin kuvia. Sit sai aina piparkakkuja, omena ja karamelli ja tämmöstä kaikkee. Ne oli niin upeen näkösi semmoset karamellit, ne oli semmoset suorakaiteenmuotoiset, se oli niin kun hopeenvärinen paperi sit siin oli enkelin kiiltokuva siinä päällä. Siin oli semmonen hapsutettu niin kun ne hopeareunat. Ne oli kyl nätin näkösi.

Joulujuhlasta muistettiin omien vanhempien läsnäolo. Eräs haastateltu kertoikin ”yksi joulu on sen vuoksi jäänyt niin valtavan hienona mun mieleen kun mun äiti oli silloin mukana.. et yleensä se on ainoa kerta, jolloin mun äitini on ollu”.

Toisella haastatellulla oli ikävämpi joulujuhlamuisto. Hän oli joutunut miettimään käytöstään juhlassa ja päättämään käyttäytykö kuten aikuiset toivovat hänen käyttäytyvän, vai käyttäytykö huonosti, jotta ei joutuisi sytyttämään kynttilää. Hyvin käyttäytymisestä lapset saivat palkintona sytyttää kynttilän, mitä hän ei olisi halunnut tehdä.

H2.4: Sitten oli joku juhla... ilmeisesti joulu tai mikä lie... Meille oli sanottu että pitää istua nätisti... Istuttiin siinä puolipiirissä ja sit sanottiin et ne, jotka istuu ihan kauniisti ja hiljaa ja kuuntelee tätä juttua, niin ne saa sytyttää kynttilän. Ja pahinta mitä mä tiesin, oli raapasta tulitikkua ja leikkiä tulen kanssa... pelkäsin sitä niin valtavasti ja sitten piti valita se, että istunks mä hiljaa vai pitääks mun sitten olla vähäsen levoton... niin oli pakko valita tietenkin se levottomuus, et ei joudu sanomaan, et mä en uskalla sytyttää sitä kynttilää. mulla jäi semmonen hirveen paha olla siitä, koska mä tiesin, että mun pitää istua kauniisti.

Lasten juhlapäivien vietosta haastatelluilla oli ristiriitaisiakin muistoja. Haastatteluista nousi esille syntymäpäivien ja nimipäivien vietto erilaisine rutiineineen. Erään haastatellun nimipäivään liittyi muisto siitä, kuinka hän oli ollut nimipäivänään sairaana. Toinen haastateltu muisti syntymäpäivien viettotavan hyvin mukavana itselleen, mutta tähän liittyi myös muisto siitä, että tarhakaveri ei tästä perinteisestä synttäreiden viettotavasta pitänyt.

H4.4: Se kun oli nimipäivät ja oli tuhkarokko. Sit mun veli sai mun puolesta valita ja valitsi pikku auton, kotona mä nostin kauheen metelin.

K: Niin tääl vietettiin nimipäiviä, mut vietettiin sit lasten syntymäpäiviä kans?

H4.4: Ei, ei vietetty. - - Aarrelaatikoks sitä sanottiin, mistä sai ottaa sen, siel oli kaikkii ihan pieniä semmosia autoja ja sit tämmösii perhosii tai jotain kukkia tai kiiltokuvia. Mä muistan sit loppuaikana oli semmosii kiiltokuvii, et niissä oli hopeeta siroteltu, niin toisethan aivan niin kun kuolas niitä ja mä muista, et mul oli yks enkeli, minkä mä oon ottanu, mut siin ei ollu hopeeta.

H2.1: Kun oli syntymäpäivä niin silloin niin kun nytkin tehdään tarhassa, otettiin se syntymäpäiväsankari esiin... ja hänelle laulettiin ja hänen piti seistä sitten siin kunnianosoitusta vastaanottamassa ja tämä Leila-ihminen koki sen niin hirveänä... aivan hirveänä ja mähän tietysti nautin kun mulle laulettiin.

Haastateltujen muistoista välittyi monipuolinen kuva lastentarhan erilaisista juhlista ja niiden viettotavoista. Haastatelluilla oli erilaisia muistoja eri juhlista ja kokemukset juhlatilanteista

olivat vaihtelevia. Pääasiassa juhlat muistettiin mukavina ja arjesta poikkeavina tilaisuuksina.

7 POHDINTA

Tässä luvussa tarkastelen tuloksia, tutkimuksen luotettavuutta, eettisyyttä ja omaa toimintaani tutkijana sekä pohdin jatkotutkimushaasteita.

7.1 Tulosten tarkastelua

Ebeneserin lastentarhan toiminta koostui erilaisista toiminnoista. Lastentarhan toimintaan kuuluivat vahvasti rutiinit sekä vaihtelevat toiminnot sisällä ja ulkona. Toimintaan sisältyi myös erilaisia retkiä ja juhlia.

Yleisesti ottaen monet haastatellut muistivat lastentarhan toiminnan poikenneen monista toimintatavoista kotiympäristössä. Lastentarhan rutiinit muodostuivat päivärytmistä, siisteyden ja hygienian yläpidosta, ruokailuista ja levosta. Kaikkiin rutiineihin muistoissa liitettiin aikuisjohtoisuutta, tietynlaista kuria ja järjestystä. Rutiineihin muistettiin yhdistyneen myös uskonnollisuuden, esimerkiksi aamuhartaudet ja ruokarukoukset. Erityisesti ruokailuun liittyi paljon erilaisia muistoja aina ruokailun käytöstavoista haastateltujen lempi- ja inhokkiruokiin. Lepohetki muistettiin pääasiassa rauhallisena hetkenä lastentarhan arjessa lämpimine tunnelmineen.

Sisällä tapahtuneeseen toimintaan kuuluivat erilaiset leikit, laulu- ja satuhetket, askartelut, kädentaidot ja työtehtävät, jotka olivat aikuisten järjestämiä. Sisätoimintaan liittyi paljon hyviä muistoja, jännitystä ja iloisia hetkiä. Lauluhetkistä muistettiin erityisesti laulettu laulut ja niiden sanat. Laulut olivat tavallisia lastenlauluja, isänmaallisia lauluja ja virsiä. Satuhetkillä luettiin uskonnollisia tarinoita Jeesus-lapsesta ja Topeliuksen satuja. Leikkivälineistä muistettiin erityisesti nuket, puiset lelut, pienet keittiövälineet, hiekkalaatikko ja rakentelupalikat. Leikkivälineisiin yhdistyi paljon tunteikkaita muistoja, lelut muistettiin erityisen ihanina ja erityisinä, sillä tuohon aikaan lasten kotona ei ollut paljon leluja.

Sisätoimintaan sisältyi erilaista käsillä tekemistä ja askartelua. Kädentaitoja harjoiteltiin esimerkiksi erilaisilla pujottelutehtävillä ja paperitaiteluilla. Käsitöihin ja kädentaitojen harjoitteluun liittyi paljon positiivisia muistoja, mutta myös ikävämpiä muistoja, esimerkiksi epäonnistumisen kokemuksia. Sisällä tehtävät työtehtävät muistettiin pääasiassa mukavina ja mieluisina askareina. Työtehtäviä olivat esimerkiksi kasvien hoito ja kasvatus, keittiöaskareissa avustaminen, nuken vaatteiden pesu ja silytys, kuparin kiillotus ja klapien kantaminen ulkoa sisälle. Työtehtäviin pääsy koettiin usein suosionosoitukseksi.

Lastentarhan ulkona tapahtuvasta toiminnasta muistettiin ulkoilut karkailuineen, ulkoleikkiympäristö ja -välineet, leikit eri vuodenaikoina ja työkasvatukseen liittyneet tehtävät. Myös ulkona tapahtuneessa toiminnassa oli järjestelmällisyyttä, esimerkiksi siirtymätilanteissa. Toiminta ulkona muistettiin pääosin mieluisana. Poikkeuksia hyviin muistoihin toivat esimerkiksi koetut pettymykset, kun ei päässyt leikkimään pihalla olleisiin leikkimökkeihin. Ulkoiluista muistettiin erityisen hyvin karkailut lastentarhan pihalta. Ulkoleikkien luonteen muistettiin muuttuneen vaihtuvien vuodenaikojen myötä.

Ulkona suoritettut työtehtävät muistettiin lähes poikkeuksetta mielekkäinä. Näitä työtehtäviä olivat esimerkiksi talviset lumityöt, pihan haravoiminen, pienet kunnostustyöt ja kasvimaan hoitaminen. Joillekin haastatelluille oli jäänyt mieleen, että kasvimaan kitkeminen oli ollut pakollista ja ikävää.

Lastentarhan toimintaan kuului myös retket, jotka suuntautuivat eri ympäristöihin. Retket muistettiin erityisinä ja niitä tehtiin jokin kasvatustavoite ja käsiteltävänä oleva aihe mielessä pitäen, kuten esimerkiksi ajan tarkastelun ollessa kyseessä tehtiin retki kellokauppaan. Muistot retkistä olivat kuitenkin yksittäisiä ja hajanaisia. Retkien lisäksi lastentarhan tavanomaisen arjen vastapainoksi järjestettiin erilaisia juhlia. Lastentarhassa juhlittiin juhlapyhiä, lasten syntymä- ja nimipäiviä ja vuosijuhlia. Juhliin valmistauduttiin askartelemalla koristeita ja kortteja sekä esityksiä harjoittelemalla. Juhliin liittyi paljon iloisia muistoja, mutta myös ristiriitaisia muistoja, esimerkiksi pettymyksen tunne, kun ei voinut sairastumisen takia osallistua omiin nimipäiväjuhliin.

Tuloksia tarkasteltaessa on syytä ottaa huomioon, että lähes kaikkeen lastentarhan toimintaan liittyi niin hyviä kuin huonoja muistoja, mikä kertoo haastateltavien yksilöllisyydestä ja subjektiivisesta kokemuksesta ja yksilöllisyydestä. Lastentarhan toiminta ja aikuiset muistettiin kuitenkin pääasiassa positiivisessa valossa. Toimintaan liittyi myös hyvin tunnepitoisia muistoja. Voidaankin pohtia minkä verran muistot ovat ajan värittämiä. On hyvä myös miettiä tuloksia muistin toiminnan pohjalta, esimerkiksi se, että huonoja muistoja pyritään unohtamaan. Tutkimukseni ajankohtaan sijoittuukin sota-ajat ja niiden läheisyys, mikä voi osaltaan vaikuttaa lastentarha-aikojen muistoihin ja muistamiseen. Toiminnassa on ollut mukana ja näkynyt vahvana kristillinen arvopohja ja uskonnolliset sisällöt. Kasvatus perustui Fröbelin kasvatustieteen käsitteelle elämänyhteydestä. Lasta tuli kunnioittaa ja rakastaa sekä kasvattaa yksilönä ja osana kokonaisuutta luonnon, ihmisten ja Jumalan yhteydessä (ks. Hänninen & Valli 1986, 86). Meretniemen tutkimuksen mukaan Suomessa lastentarhatyön varhaisina vuosikymmeninä herätyskristillinen uskonnollisuus oli hyvin näkyvää niin lastentarhan kasvattajattarien opetuksessa kuin lapsiin ja perheisiin kohdistetussa toiminnassa (Meretniemi 2015, 19). Myös tässä tutkimuksessa nousi esille se, että lastentarhan toimintaan kuului vahvasti uskonnollisuus, mikä näkyi esimerkiksi kasvatuseriaaiteissa, lauluissa ja rukouksissa.

Tuloksia tarkastellessa on hyvä myös pohtia haastateltavien muistojen hajanaisuutta ja jäsentyneisyyttä. Osa haastatelluista oli ollut Ebeneserkodissa lastentarhassa, pyhäkoulussa

ja koululaisten päiväkodissa. On ymmärrettävää, että muistot näissä eri konteksteissa voivat sekoittua keskenään. Täytyykin muistaa tutkimuksen olevan muistitietotutkimusta, jossa merkittävää on kertojan subjektivisuus ja kertojan oma historiakäsitys ja totuus (ks. Peltonen 2006, 105). Tuloksista kävi myös ilmi, että toimintaan kuului vahva tapakasvatus ja osana tätä muistot pitivät sisällään muistot kurista ja järjestelmällisyydestä (ks. Niskanen 2007, 98).

Tulokset Ebeneserin lastentarhan toiminnasta ovat samankaltaisia Niskasén tutkimuksen tulosten kanssa. Niskanen tutki pro graduksaan -tutkielmassaan Ebeneserin lastentarhalle annettuja merkityksiä lapsuuden ja vanhemmuuden näkökulmista 1920–1950-luvuilla. Niskasén (2007) tulosten perusteella talossa viihdyttiin ja Ebeneserin nähtiin täyttäneen kasvatustehtävänsä hyvin. Tutkimuksessani käytin samaa haastatteluaineistoa kuin Niskanen tutkimuksessaan, joten toiminta ja muistot näyttäytyivät samankaltaisena siltä osin, kun tutkimuksessa oli yhtäläisyyksiä. Niskanen kuvaa tutkimuksessaan, miten Ebeneser oli näyttäytynyt sen ajan lapsille ja tämän ajan haastatelluille aikuisille ympäristönä, hyväntekijänä, turvapaikkana, lelukulttuurin näyttäjänä, työkasvatuksen tarjoajana, kurinpitäjänä ja uskontokasvatuksen tarjoajana. Niskanen (2007, 85–105) toteaaakin, että Ebeneserin lastentarhalla on ollut merkittävä rooli kotikasvatuksen tukijana 1920–1950-luvuilla Sörnäsissä ja Kalliassa.

Muistoissa esiintyi joitakin ikävämpiä kokemuksia aikuisten toiminnasta, kuten aikuisen vahva auktoriteetti ja vallankäytön keinot. Ajankohtaista varhaiskasvatuksen kentällä on tällä hetkellä varhaiskasvatuksen uudelleen arviointi uudistuneen lainsäädännön ja uuden varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden myötä. Tällä hetkellä eletään varhaiskasvatuksessa murrosvaihetta, kun opetushallitus määräsi uusista varhaiskasvatussuunnitelman perusteista 18.10.2016 uuden varhaiskasvatuslain mukaisesti. Uuden varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaiset paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat tulee ottaa käyttöön 1.8.2017 alkaen. Niin varhaiskasvatuslaissa kuin varhaiskasvatuksen perusteissa painotetaan lasten osallisuutta ja toimijuutta. Tämän myötä aikaisempia toiminta- ja ajattelutapoja – ehkä jopa Fröbel-pedagogiikan jäännöksiä – toiminnan suunnittelusta tulee arvioida uudelleen. Uudelleen arvioinnin lisäksi toimintaa tulee myös toteuttaa varhaiskasvatuslain säädöksiä

noudattaen siten, että toiminnassa ja suunnittelussa huomioidaan aikaisempaa paremmin lasten ja vanhempien osallisuus.

Nykyiset varhaiskasvatuksen toimintaperiaatteet ja tavoitteet heijastelevat monin tavoin Ebeneserin lastentarhan vastaavia. Kuopion kaupungissa 1.8.2017 käyttöön otettu varhaiskasvatussuunnitelma (Kuopion varhaiskasvatussuunnitelma 2017) peräänkuuluttaa leikin merkitystä lapsen hyvinvoinnille ja oppimiselle, aivan kuten leikin korostus oli tyypillistä myös Fröbel-pedagogiikalle ja Ebeneserin lastentarhan toiminnalle. Lisäksi varhaiskasvatussuunnitelmassa painottuu lasten ja huoltajien osallisuus lapsen vaikutusmahdollisuuksien edistäjänä, mikä taas heijastelee uudempaa ajattelua. Jo Fröbel ajatuksillaan tuki sitä, että opeteltava asia tuodaan leikkiin, jolloin lapsi huomaamattaan oppii uutta. Tämä näkyy myös varhaiskasvatussuunnitelmassa, vaikkakin siinä painottuvat entistä enemmän lasten omien mielenkiinnon kohteiden huomioon ottaminen opeteltaessa uusia asioita. Luvun 2.3 lopussa siteerasin Fröbelin kirjettä varhaiskasvatuksen asiantuntijoille. Kirjeen sisältö osoittaa, että uusi varhaiskasvatussuunnitelma kulkee pääpiirteissään hyvinkin Fröbel-pedagogiikan jalanjäljissä sen korostaessa hyvin voimakkaasti lapsen toimijuutta ja leikin merkitystä toiminnan perustana.

Perushoito oli Ebeneserin lastentarhassa tärkeässä osassa päiväjärjestystä samoin kuin se on tänäkin päivänä. Kuopion varhaiskasvatussuunnitelmassa esitetään perushoidolliset tilanteet tärkeinä kasvat- ja opetustilanteina, joissa opitaan esimerkiksi vuorovaikutustaitoja, itsestä huolehtimisen taitoja, ajan hallintaa sekä omaksutaan hyviä tottumuksia (Kuopion kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2017, 21). Varhaiskasvatuksessa eletään muutoshalukkuuden aikaa ja tämän myötä joistain vanhoista ajattelutavoista halutaan päästä irti. Varhaiskasvatuksen arvostusta halutaan nostaa, mikä näkyy myös uusissa valtakunnallisissa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016), jossa esimerkiksi painotetaan aiempaan verrattuna enemmän varhaiskasvatuksen pedagogiikkaa.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa ja Kuopion uudessa varhaiskasvatussuunnitelmassa varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan keskiössä on

oppiva ja hyvinvoiva lapsi. Raamit toiminnalle määrittää laaja-alainen osaaminen, oppimisen alueet, arvoperusta ja oppimiskäsitys sekä lapsen mielenkiinnon kohteet ja tarpeet. (ks. Kuopion kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2017, 39; Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 36.) Voidaan ajatella, että Ebeneserin lastentarhassa toiminnassa toteutui monet laaja-alaisen osaamisen osa-alueet, jotka on mainittuna myös varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa. Se mikä poikkeaa varsin vahvasti Ebeneserin lastentarhan toiminnasta, on itsestään selvästi uusi laaja-alaisen oppimisen osa-alue, monilukutaito ja tieto- ja viestintäteknologian osaaminen. Lisäksi uutta ajattelua henkii vahvasti painottunut alue: osallistuminen ja vaikuttaminen sekä lasten omat mielenkiinnon kohteet ja tarpeet. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 36.)

Tutkimuksen myötä huomasin Ebeneserin lastentarhan toimintatavoissa ja Fröbel-pedagogiikassa olleen monia samankaltaisia periaatteita kuin tämän päivän varhaiskasvatuksessa ja käytännöissä. Voidaan ajatella, että samankaltaiset ajatukset kulkevat nykyisessä varhaiskasvatuksessa hieman eri käsitteillä ja painotuksilla. Tästä esimerkkinä on vaikkapa tutkiva oppiminen, jossa asioita opitaan aidoissa ympäristöissä ja kokeilemalla. Voidaankin ajatella, että Fröbel-pedagoginen ajattelu on luonut vahvan pohjan monelle tämän ajan varhaiskasvatusajatukselle.

Käsitykseni mukaan monet nyt päiväkodeissa olevat käytännöt ovat peruja niin ikään ajalta ennen päivähoitolain (1973) syntymistä. Monet silloiset yksittäiset käytännöt, kuten esimerkiksi sisätossujen käyttö, on edelleen ajankohtainen päiväkodissa. Näitä käytäntöjä perustellaan eri aikoina eri tavoin: sisätossut olivat tarpeelliset Ebeneserin lastentarhassa puhtauden säilyttämisen kannalta, kun taas tänä päivänä sisäkenkien tai -tossujen käyttöä perustellaan myös turvallisuustekijänä.

Haluaisin nostaa tutkimukseni pohjalta pohdittavaksi vielä joitain piirteitä, jotka ohjaavat nykyistä varhaiskasvatuksen toimintaa mielestäni enemmän verrattuna aikaisempaan toimintaan 1900-luvun alkupuolella. Yhteiskunnan kehittyminen, turvallisuus ja vanhempien lisääntynyt tietoisuus määrittävät tänä päivänä osaltaan toiminnan toteuttamista aiempaan enemmän. Siinä missä Ebeneserin lastentarhasta saattoi joku lapsi tehdä karkumatkoja

läheiseen divariin seurauksenaan ”sapiska tarhalle”, saa tänä päivänä lasten karkumatkat huomattavasti enemmän huomiota myös yhteiskunnallisesti. Päiväkodin karkulaiset tänä päivänä päätyvät todennäköisesti lehdistön otsikoihin ja keskusteluun siitä, oliko lasten valvonta hoidettu päiväkodissa oikein suhdeluvut täyttäen, kun karkaaminen tapahtui. Vanhempien osallistamisesta ja heidän lisääntyneestä tietoisuudestaan voidaan todeta, että esimerkiksi turvallisuusasioita sekä lasten ja vanhempien oikeuksia pohditaan myös aiempaa enemmän. Näitä asioita pohditaan nykyisellään esimerkiksi vanhempainlautakunnissa ja esiopetuksen puolella yhteisöllisissä oppilashuoltoryhmissä. Uskon, että tämän ajan läpinäkyvyys ohjaa myös aiempaa enemmän varhaiskasvatuksen toiminnan suunnittelua ja toteutusta.

Opetus- ja kulttuuriministeriön koulutuspolitiikan osasto laati vuonna 2014 tausta-aineiston varhaiskasvatusta koskevaa lainsäädäntöä valmistelevalle työryhmälle tueksi. Tässä aineistossa mielenkiintoisena kannanottona mainitaan päivähoiton yhteiskunnalliset tehtävät ja niiden painottuminen eri aikoina. Päivähoiton tehtävistä eniten jalansijaa yhteiskunnallisessa keskustelussa ovat saaneet päivähoiton työvoima-, sosiaali- ja perhepoliittiset tehtävät. Vähemmälle huomiolle on jäänyt sen sijaan päivähoiton lapsi-, koulutus- ja tasa-arvopoliittiset tehtävät. Lisäksi merkittäväksi osaksi keskustelua olisi hyvä nostaa varhaiskasvatuksen sisäisen pedagogiikan kehittämistehtävä. Aineisto antaa hyvän kuvan siitä, kuinka erilaiset yhteiskunnalliset tekijät ovat osaltaan vaikuttaneet myös varhaiskasvatuksen kehittämiseen. Ebeneserin lastentarhan toiminnan aikaan ja päivähoitojärjestelmän syntyminen aikaan on päivähoitopalvelun ideologia rakentunut vahvasti työvoima- ja sosiaalipoliittisesti, myös lastensuojelullisesti. (Alila & Kinos 2014, 8–12.) Nyt, kun varhaislapsuus tunnustetaan ja tunnistetaan aiempaa paremmin, varsinkin Fröbelin aikakauteen verrattuna, tärkeänä osana elinikäistä oppimista ja näin oleellisena myös yksilön tulevaisuuden kannalta, on myös varhaiskasvatuksen koulutuspoliittinen tehtävä saanut merkittävämmän osan niin lainsäädännössä kuin yhteiskunnallisessa keskustelussakin.

7.2 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Eettisyys on osa tutkimuksen laatua ja eettinen sitoutuneisuus ohjaa hyvää tutkimusta. Eettisyyden voidaan nähdä linkittyvän muodollisesti tutkimuksen luotettavuuteen ja arviointikriteereihin. Laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arviointiin ei ole olemassa yksiselitteisiä ohjeita. Tutkimusta arvioitaessa tulee tutkimusprosessi ottaa huomioon kokonaisuutena. Yksi merkittävä luotettavuuden kriteeri laadullisessa tutkimuksessa on se, että tutkittavien henkilöllisyys ei paljastu. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 127, 140–141.) Tutkijana olen tutkimuksen luotettavuuden ja eettisyyden takaamiseksi sitoutunut pitämään tutkimuksen aineistossa esiintyvien tiedonantajien henkilötiedot salassa ja varmistamaan näin heidän anonymiteettinsä. Kirjoitin Ebeneser-säätiön kanssa tästä erillisen sitoumuksen (liite 1), jossa sitouduin käyttämään asiakirjoja niin, etten käytä niitä henkilöiden tai heidän läheistensä vahingoksi tai halventamiseksi taikka sellaisten muiden etujen loukkaamiseksi, joiden suojaksi salassapitovelvollisuus on säädetty. Sitouduin samalla noudattamaan käyttämäni yksityisarkistoa luovutettaessa annettuja ehtoja ja lupauduin noudattamaan asiakirjan käsittelystä annettuja ohjeita.

Valmista aineistoa, tässä tapauksessa litteroituja haastatteluja, käytettäessä en tutkijana pysty täysin sanomaan, että aineisto on kerätty noudattamalla eettisiä periaatteita. Esimerkiksi en ole ollut itse haastattelemassa tiedonantajia, joten en tiedä sitä, onko haastattelut tapahtunut täysin noudattaen eettisiä periaatteita. Pystyn tarkastelemaan eettisyyttä ja luotettavuutta ainoastaan tämän tutkimuksen osalta. Tiedän, että ennen haastattelua haastateltavien kanssa oli kirjoitettu sopimukset siitä, että tietoa saa käyttää tutkimustarkoituksiin. Tutkijana pidin tutkimuksen eettisyydestä huolen niin, että täytin haastateltujen henkilöiden sopimuksissa asettamat ehdot ja toiveet.

Käsittelin aineistoa niin, että pyrin tuomaan haastateltavien äänen esiin muuntelemattomana ja vääristelemättömänä. Tuomi ja Sarajärvi (2009, 136) painottavat laadullisen tutkimuksen puolueettomuutta, joka tulee ilmi esimerkiksi siinä, pyrkiikö tutkija ymmärtämään ja kuulemaan tiedonantajia itsenään vai vaikuttaako tutkijan oma asema, arvot ja asenteet siihen

mitä hän kuulee ja havainnoi. Aineistoa analysoitaessa saattoi tulla eteen tilanne, että en tutkijana pystynyt tietämään mitä haastateltava oli haastattelussa tarkasti ottaen tarkoittanut. Esimerkiksi lastentarha-ajan muistot sekoittuivat kouluajan, pyhäkoulun ja koululaisten päiväkodin muistoihin. Usein haastateltavat toivat tämän itsekin esille.

Muistitietoa pidetään luotettavana, kun tiedonantaja kertoo omakohtaisista kokemuksistaan ja kun tutkittavasta asiasta on olemassa useita yhtäpitäviä muistitietoja. Edellytyksenä luotettavuudelle on myös se, että tutkittavasta kysymyksestä on käytettävissä useita yhtäpitäviä muistitietoja. (Fingerroos & Peltonen 2006, 8.) Tutkimuksessani monien haastateltujen muistot tukivat toisiaan. Monet muistot olivat yhteisiä, osa muisteli itselleen tärkeitä asioita yksilöllisin tavoin ja painotuksin. Tässä tutkimuksessa ei tehty eroa muistitiedon ja kokemusten välille, koska tehtäväni oli selvittää sekä haastateltujen muistoja että kokemuksia. Monet heidän muistoistaan oli kokemuksia. Kokemukset ovat subjektiivisia, jolloin ne eivät edellytä samanlaista yhtäpitävyyttä kuin tutkittaessa muistoja – jotka nekin muuttuvat. Tutkimuksen tulososassa on näytteitä aineistosta, jolloin tutkimuksen luotettavuuden arviointi siirtyy osin myös lukijalle.

7.3 Jatkotutkimushaasteet

Tämä tutkimus antaa yhden ja osittain muiden tutkimusten kanssa päällekkäisen näkökulman siitä, mitä lastentarhatoiminta on ollut Ebeneserin lastentarhassa 1920-1950-luvuilla. Jatkossa olisikin kiinnostavaa ulottaa lastentarhatoiminnan tutkiminen koskemaan mahdollisuuksien mukaan laajemmaltikin lastentarhatoimintaa Suomessa. Tarvetta päivähoidon historian tutkimukselle on, kuten Kuikka (ks. Kuikka 1983, 9) ja nyttemmin myös Meretniemi (ks. Meretniemi 2015, 24) ovat esittäneet.

Tutkimuksen edetessä huomasin paljon yhteneväisyyttä Ebeneserin lastentarhan ja päiväkodeissa tänä päivänä käytettävän pedagogiikan ja toiminnan välillä. Olisikin jatkossa mielenkiintoista pureutua tarkemmin siihen, millainen toiminta ja pedagogiikka lastentarha-

ajalta on kulkeutunut nykyiseen päivähoitoon ja varhaiskasvatukseen. Tapahtuvatko samat asiat tämän päivän varhaiskasvatuksessa, mutta eri käsitteiden alla. Tämä on kiinnostavaa myös Fröbel -pedagogiikan näkökulmasta, sillä nykyinen varhaiskasvatuksen pedagoginen toiminta juontaa alkuperäiset juurensa paljolti Fröbelin ajatuksiin.

Edelleen kiinnostavaa olisi tutkia Ebeneserin lastentarhan toimintaa ja muistoja siihen liittyen samalta ajanjaksolta käyttäen eri aineistoa ja tutkimalla erilaisia kohderyhmiä. Millaisia olisivat silloisten lastentarhanopettajien ja lastentarhaopettajaopiskelijoiden muistot? Millaisena toiminta näyttäytyisi verrattuna Niskasen (2006) ja tämän tutkimuksen tuloksiin? Myös keskittyminen johonkin yksittäiseen toimintamuotoon, vaikkapa käsityöhön ja askarteluun verrattuna näihin toimintoihin nykypäivän varhaiskasvatuksessa, olisi varteenotettava tutkimusaihe.

Tutkimukseni edetessä pistin merkille haastateltujen monenkirjavat muistot omasta toiminnastaan ja lastentarhan henkilökunnan toimintatavoista. Nyt lasten toimijuuden ja osallisuuden painottuessa varhaiskasvatusta ohjaavissa asiakirjoissa, olisi paikallaan tutkia myös lapsen osallisuuden historiaa. Saiko lapsi tehdä valintoja ja neuvotella Ebeneserin lastentarhassa? Varhaiskasvatuksessa eletään murrosaikaa ja tämän myötä kasvattajille pyritään esimerkiksi koulutuksen kautta tuomaan uutta lapsilähtöistä, osallisuutta korostavaa kasvatuskäsitteistöä. Pidemmän ajan kuluessa tällaisen ajattelun voi olettaa tuovan varhaiskasvatusta, jossa lapsi ja yhteisö ovat keskiössä. Jatkossa olisikin kiinnostavaa tehdä tutkimusta siitä, millaisena lastentarhan ja päiväkodin toiminta näyttäytyy muistoissa eri vuosikymmeninä näihin päiviin asti.

LÄHTEET

- Ahola, P. & Portin, R. 2006. Episodinen muisti. Teoksessa H. Hämäläinen, M. Laine, O. Aaltonen & A. Revonsuo (toim.) *Mieli ja aivot. Kognitiivisen neurotieteen oppikirja*. Turku: Kognitiivisen neurotieteen tutkimuskeskus, Turun yliopisto. 218–226
- Ainasoja, T. 2008. Lastentarhatyötä 120 vuotta. Kansanlastentarhasta palvelevaksi varhaiskasvatukseksi. *Opettaja e-lehti*. http://www.opettaja.fi/pls/portal/docs/PAGE/OPETTAJALEHTI_EPAPER_PG/2008_21/122398.htm Luettu: 15.03.2015
- Alasuutari, P. 2011. *Laadullinen tutkimus 2.0*. Tampere: Vastapaino.
- Alila, K. & Kinos, J. 2014. Katsaus varhaiskasvatuksen historiaan. Teoksessa K. Alila, M. Eskelinen, E. Estola, T. Kahiluoto, J. Kinos, H.-M. Pekuri, M. Polvinen, R. Laaksonen, & K. Lamberg (toim.) *Varhaiskasvatuksen historia, nykytila ja kehittämisen suuntalinjat. Tausta-aineisto varhaiskasvatusta koskevaa lainsäädäntöä valmisteleavan työryhmän tueksi. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2014:12. Koulutuspolitiikan osasto. Opetus- ja kulttuuriministeriö*.
- Denzin, N. K. & Lincoln, Y. S. 2011. Introduction: Discipline and practice of qualitative research. Teoksessa N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (toim.) *The Sage handbook of qualitative research*. Thousand Oaks, CA: Sage, 1–20.
- Draaisma, D. 2011. *Muistikirja: ensimmäisistä muistoista unohtamisen usvaan*. Jyväskylä: Atena.
- Eerola-Pennanen, P. 2009. Sörnäisten kansanlastentarhan lapset – Modernin lapsuuden pioneerit. Teoksessa L. Alanen & K. Karila (toim.) *Lapsuus, lapsuuden instituutiot ja lasten toiminta*. Tampere: Vastapaino. 31–53.
- Fingerroos, O. & Haanpää, A. 2006. Muistitietotutkimuksen ydinkysymyksiä. Teoksessa O. Fingerroos, R. Haanpää, A. Heimo & U.-M. Peltonen (toim.) *Muistitietotutkimus. Metodologisia kysymyksiä*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 25–48.
- Fingerroos, O. & Peltonen, U.-M. 2006. Muistitieto ja tutkimus. Teoksessa O. Fingerroos, R. Haanpää, A. Heimo & U.-M. Peltonen (toim.) *Muistitietotutkimus. Metodologisia kysymyksiä*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 7–24.
- Finne, M. 1991. *Palikat, poikakärryt ja paperkukkaseppel: lastentarhojen leikkikulttuurista 20-luvulta 60-luvulle*. Helsingin yliopisto. Pro-gradu -tutkielma.
- Gibson, F. 2011. *Reminiscence and life story work. A practice guide*. London: Jessica Kingsley Publisher. https://books.google.fi/books?id=Em0jMInOqEkC&pg=PA3&hl=fi&source=gbs_selected_pages&cad=2#v=onepage&q&f=false Luettu: 11.04.2017.
- Helenius, A. 2001. Varhaiskasvatuksen juurilla. Teoksessa K. Karila, J. Kinos & J. Virtanen, (toim.) *Varhaiskasvatuksen teoriasuuntauksia*. Juva: PS-kustannus. 40–56.

- Hämäläinen, H. 1976. Päiväkoti kasvuympäristönä: Kuvaus päiväkotien toiminnan edellytyksistä ja sisällöstä: lasten päivähoiton kehittämistutkimus. Jyväskylän yliopisto Nide 176. Psykologian laitos.
- Hänninen, S.-L. & Valli, S. 1986. Suomen lastentarhatyön ja varhaiskasvatuksen historia. Keuruu: Otava.
- Järvilehto, T. 1996. Mihin ”muistia” tarvitaan? Teoksessa K. Määttänen & T. Nevanlinna (toim.) Muistikirja jälkien jäljillä. Helsinki: Tutkijaliiton julkaisusarja 80, 26-34.
- Kalela, Jorma 2000. Historian tutkimus ja historia. Helsinki: Gaudeamus.
- Kankare, L. 1997. Urpuista mettiäisiin. Lastentarhanopettajien elämää. Helsinki: Lastentarhanopettajaliitto.
- Kinos, J. & Palonen, T. 2012. Varhaiskasvatuksen lähihistoria. Teoksessa P. Kettunen, & H. Simola (toim.) Tiedon ja osaamisen Suomi – Kasvatus ja koulutus Suomessa 1960-luvulta 2000-luvulle. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura 2012. 229–248.
- Koivisto, M. 2006. Johdatus muistin ja tarkkaavaisuuden käsitteisiin. Teoksessa H. Hämäläinen, M. Laine, O. Aaltonen, & A. Revonsuo (toim.) Mieli ja aivot. Kognitiivisen neurotieteen oppikirja. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy. 195–199.
- Korkiakangas, P. 1996. Muistoista rakentuva lapsuus. Kansantieteellinen arkisto 42. Helsinki: Suomen muinaismuistoyhdistys.
- Korkiakangas, P. 2006. Etnologisia näkökulmia muistiin ja muisteluun. Teoksessa O. Fingerroos, R. Haanpää, A. Heimo & U.-M. Peltonen (toim.) Muistitietotutkimus - Metodologisia kysymyksiä. 120–140.
- Korkiakangas, P. 2013. Onnen aika lapsuuden. Teoksessa K.-M. Hytönen & K. Rantanen (toim.) Onnen aika? Valoja ja varjoja 1950-luvulla. Jyväskylä: Atena. 19–29.
- Kuopion kaupungin varhaiskasvatussuunitelma. 2017. https://www.kuopio.fi/documents/7369547/7632909/Kuopion_kaupungin_varhaiskasvatussuunitelma.pdf/f293342d-4520-41ae-9fe3-78d2a2785506 Luettu 11.10.2017
- Meretniemi, M. 2015. Hyvä koti ja henkinen äitiys lastentarhatyön esikuvina. Aate- ja käsittehistoriallinen tutkielma Suomen varhaiskasvatuksen taustasta. Helsinki: Helsingin yliopisto 2015.
- Meretniemi, M. 2007. Hanna Rothman 1856–1920. Suomalaisen lastentarha-aatteen kehittäjä. Teoksessa K.-M. Hytönen & K. Rantanen (toim.) Onnen aika? Valoja ja varjoja 1950-luvulla. Jyväskylä: Atena. 59–69.
- Meretniemi, M. & Rantala, J. 2007. Ebeneser. Teoksessa Ebeneser. 100 vuotta lasten hyväksi. Hämeenlinna: Ebeneser-säätiö. 13–20.
- Niiranen, P. & Kinos, J. 2001. Suomalaisen lastentarha- ja päiväkotipedagogiikan jäljillä. Teoksessa K. Karila, J. Kinos & J. Virtanen (toim.) Varhaiskasvatuksen teoriauuntauksia. Juva: PS-kustannus. 58–76.
- Niskanen, J. 2007. Muistojen Ebeneser. Entiset lastentarhalaiset kertovat kokemuksistaan. Teoksessa Ebeneser. 100 vuotta lasten hyväksi. Hämeenlinna: Ebeneser-säätiö. 85–105.

- Niskanen, J. 2006. Muistojen Ebeneser. Lastentarhan merkityksiä 1920–1950-luvuilla. Helsingin yliopisto. Soveltavan kasvatustieteen laitos. Pro gradu -tutkielma.
- Nurmi, V. 1995. Suomen kansakouluopettajaseminaarien historia. Helsinki: Opetusalan ammattijärjestö OAJ.
- Ojala, M. 1993. Varhaiskasvatuksen perusteita ja haasteita. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Opetushallitus 2017. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet.
http://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/opetussuunnitelmien_ja_tutkintojen_perusteet/varhaiskasvatus/perusteet Luettu 20.2.2017
- Patton, M. Q. 2002. Qualitative research & evaluation methods. 3. painos. Thousand Oaks: Sage.
- Peltonen, U.-M. 2006. Muistitieto folkloristiikassa. Teoksessa O. Fingerroos, R. Haanpää, A. Heimo & U.-M. Peltonen (toim.) Muistitietotutkimus. Metodologisia kysymyksiä. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 93–119.
- Perinteentutkimuksen terminologia 1998–2001. Helsingin yliopisto.
<http://www.helsinki.fi/folkloristiikka/opiskelu/terminologia.htm#suullinen> Luettu 25.5.2016.
- Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Helsinki: Opetushallitus.
http://www.oph.fi/download/163777_perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf Luettu: 11.10.2017
- Saarenheimo, M. 2012. Muistamisen vimma. Tampere: Vastapaino.
- Salminen, H. ja Salminen, J. 1986. Lastentarhatoiminta – osa lapsuuden historiaa. Friedrich Fröbelin lastentarha-aate ja sen leviäminen Suomeen. Jyväskylä: Gummerus.
- Salo, A. 1939. Pikkulasten kasvatus Uno Cygnaeuksen kansansivistysjärjestelmässä. Hämeenlinna: Karisto.
- Stenberg, T. 2015. Muistelu vuorovaikutusmenetelmänä. Helsinki: Ikäinstituutti.
<http://www.ikainstituutti.fi/binary/file/-/id/1/fid/697> Luettu 21.6.2016.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Ukkonen, T. 2000a. Menneisyyden tulkinta kertomalla. Muistelupuhe oman historian ja kokemuskertomusten tuottamisprosessissa. Helsinki: Hakapaino Oy.
- Ukkonen, T. 2000b. Muistitieto tutkimuksen kohteen ja aineistona. Elore 2/2000, 7. vuorikerta. Joensuu: Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura ry.
http://www.elore.fi/arkisto/2_00/ukk200.html Luettu 15.2.2014
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016. Helsinki: Opetushallitus.
http://www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016.pdf Luettu: 11.10.2017
- Vilkko, A. 1996. Muistan kuinka... Elämäkertamuistelemisesta elämäkertakirjoituksissa. Teoksessa K. Määttänen & T. Nevanlinna (toim.) Muistikirja jälkien jäljillä. Helsinki: Tutkijaliiton julkaisusarja 80. 98–113.

Välimäki, A.-L. 1998. Päivittäin. Lasten päivähoitojärjestelyn muotoutuminen varhaiskasvun ympäristönä suomalaisessa yhteiskunnassa 1800- ja 1900-luvulla. Oulun yliopisto E31. Oulun opettajankoulutuslaitos.

LIITTEET

LIITE 1 Ebeneser säätiön sitoumus

EBENESER SÄÄTIÖN ARKISTO

Mikäli arkisto sisältää salassa pidettäviä asiakirjoja, sitoudun viranomaisen toiminnan julkisuudessa annetun lain (621/1999) 27 §:n mukaisesti siihen, etten käytä asiakirjaa sen henkilön vahingoksi tai halventamiseksi, jota asiakirja koskee, tai hänen läheisensä vahingoksi tai halventamiseksi taikka sellaisten muiden etujen loukkaamiseksi, joiden suojaksi salassapitovelvollisuus on säädetty. Sitoudun noudattamaan myös käyttämäni yksityisarkistoa luovuttaessa annettuja ehtoja. Lupaan noudattaa asiakirjan käsittelystä annettuja ohjeita.

Tutkijan nimi _____
Arvo tai ammatti _____
Tutkimusaihe _____
Osoite _____
Päiväys _____
Allekirjoitus _____

Tutkija on velvollinen toimittamaan omalla kustannuksellaan yhden kappaleen julkaistusta tutkimustyöstään Ebeneser-säätiön kirjastoon.

Ebeneser-säätiö
Helsinginkatu 3-5
00500 Helsinki

puh. 010 229 0890
fax 09- 701 9895
e-mail: ebeneser@ebeneser.fi

LIITE 2 Haastattelijat ja litteroijat

- H1.1 Haastattelija ja litteroija Jenni Niskanen
- H1.2 Haastattelija ja litteroija Jenni Niskanen
- H1.3 Haastattelija ja litteroija Jenni Niskanen
- H1.4 Haastattelija Maija Meretniemi, litteroija Jenni Niskanen
- H2.1 Haastattelija Hannamari Rechartt, litteroija Jenni Niskanen
- H2.2 Haastattelija ja litteroija Katja Karisalmi
- H2.3 Haastattelija Hannamari Rechartt, litteroija Jenni Niskanen
- H2.4 Haastattelija ja litteroija Katja Karisalmi
- H2.5 Haastattelija ja litteroija Katja Karisalmi
- H2.6 Haastattelija Hannamari Rechartt, litteroija Jenni Niskanen
- H 3.1 Haastattelija Maija Meretniemi, litteroija Jenni Niskanen
- H3.2 Haastattelija ja litteroija Katja Karisalmi
- H3.3 Haastattelija Hannamari Rechartt, litteroija Jenni Niskanen
- H 3.4 Haastattelija ja litteroija Katja Karisalmi
- H 3.5 Haastattelija ja litteroija Hannamari Rechartt
- H 4.1 Haastattelija ja litteroija Katja Karisalmi
- H 4.2 Haastattelija ja litteroija Jenni Niskanen
- H 4.3 Haastattelija ja litteroija Katja Karisalmi
- H 4.4 Haastattelija ja litteroija Jenni Niskanen
- H 4.4 Haastattelija Hannamari Rechartt, litteroija Jenni Niskanen